

תרצה - הגואלת שכשלה

.א.

הסיפור "בדמי ימיה"¹ הוא סיפורו שבו תרצה משוחרת את התהליך שהביא לנישואיה הכהלים עם עקיביה מזל, שאמור היה להיות בעלה של אמה, ועל כן - מי שאמור היה להיות אביה. במהלך השחוור של נסיונות חייה תנוטות אותנו תרצה אל תוך עולם נפשי שבו "האהבה" היא הערך הגבוה הקובלע את שמעותם של חיי האדם. ממילא יובן שעולם "האהבה" הוא עולם אטיאיסטי, העומד בניגוד לעולם האמונה הדתית.² משום כך מפלתם ונפילתם של גיבורי הסיפור אינה מפהה אישית בלבד. זהה מפלתם של אידיאה נפשית ורוחנית, שאמורה הייתה להיבנות על חורבותיו של העולם המסורתי, ולשמש אלטנטיבית במקומו.

אמרנו שהעולם שבתוכו פועלות הדמיות הוא עולם חילוני, אטיאיסטי, שהרי בניגוד לעולם הדתי, שבו הערך הגבוה הוא האמונה באלהים, הנה הערך הגבוה ביצירה זו הוא: האהבה! אלא שעגנון מוסיף לאהבה זו אלמנט נושא ומכרע, דהיינו: אלמנת הייעוד, במובן זה של בן זוג מיועדת לו רק בת זוג אחת ויחידה, מעין מונוטיאיזם ארוטי. וכך, כנגד האמונה המסורתייה באלות טרנסצנדילית, מציג עגנון בסיפורנו את האהבה האקסיסטנציאלית. זו שколה כנגד כל המצוות האנושיות. זהה עיקר אמונהו של האדם החילוני. ביטולה של מצות "האהבה" מטיל על האדם אשמה שאין דוגמתה. כך, למשל, העובדה שמיינץ "גוזל" את לאה מידי עקיביה מטילה על מינץ אשמה מוסרית. אלא שבעצם אין כל רבודה. עם זאת, בכך שמיינץ מנע מעקביה את האפשרות האחת והיחידה למימוש עצמי - בכך חטא מינץ חטא קומי נגד ההוויה

* אריה נוה הוא גימלאי המכלה לחינוך ע"ש דוד ילין, היה מרכז המכינה הקדם-אקdemiyת ומורה לספרות ולתנ"ך.

הבחנה אחרת בין העולם הטרנסצנדי של האמונה הדתית לזו של העולם האקסיסטנציאלי של המונוטאיים האורטוי, קשורה במות. בעולם טרנסצנדי של אמונה, אין האמונה מחייבת התגשותות ב"כאן ועכשיו". מה שאין כך לגבי האמונה ב"אהבה" כערוך עליון. זו תובעת התגשותות ב"כאן ועכשיו". משוו בשעה לבוא, יתפוצת המות את מקומה. משום כך, ככלון אהבה שבין עקביה לבין לאה יופיע את העולם לעולם של מות.

הסיפור פותח בלאה שמתה בדמי ימיה. מיניטשי אף היא בחזקת מתה: "ירוח קרה עלתה מן המילים. זאת הקיריות ברגע מצחיק במצבAMI עליה השלום" (עמוד 17). מינץ אף הוא בחינת מת: "ככל יהלך על הארץ, לא נשאר עליו בלתי אם ערו על גוינויתו" (17). עקביה מזל אף הוא בחינת מת: "ומזל בפה את המנורה" (יא). וצנת פתאום חלפה על גורל שנעשה לה, עד שהוא קובל את גורל הסובבים אותה. על כן, מותן זווית ראייה וזהיפכת "האהשה" לדמות דומיננטית, המכירה את גורל של יתר הדמויות. "היגיון" זה של הסיפור, מבחינת היהדות המקובלת, הוא "שעירוריה". זאת מפני שלאה אדם היא, ולא אלוהים. אשא, ולא איש, ומפני שבמחשובותיה "נאפה" תחת אישת רוחנית ומוסרית זו מסתברת רק על רקע ההנחה שהמציאות הרוחנית בסיפור זה היא אטיאיסטיית ונובעת מן "המונוטאיים האורטוי", שאת עקרונותיו תיארנו לעלה.

האהבה הגדולה בין עקביה לבין לאה הולידה מות. נסiona של תרצה לשדך בין החיים לבין "המות" הוליד אף הוא מות. יצירה זו מסתימית במפה נפש, מפני שהיא מציגה את העולם הגוסט של המסתור הדתית, אבל מכירה בכך שהעולם התומס של אהבה אף הוא אינו מוביל לשום מקום.

ב.

הdominנטיות של המות צפה כבר מראשית הסיפור. מות הוא היסוד המעצב את היצירה כולה. הדמיות פועלות בחסותו ממשת המות.

בפסוקי קינה, הלקוטים כאלו מתוֹך מגילת איכה, מתארת תרצה, בפטוס רב, את ימיה האחרונים של לאה. התהליך שבו שמה לאה כך לחייה מותואר כתהlixir של אפומיאזה, כאילו הפקה לאה למלאך או לאלות". "ובדברה כמו נפרשו כנפים זכות ויובלוני אל היכל הברכה" (ו). או, "כנפי השמלת הלבנה השיקו בחלל החדר האפל למחזה" (ז). מתוֹך גופה השוקע של אמה שומעת תרצה רק את קולה: "מה אהבתني את קולך" (ח), בחינת: "קול ודברים אתם שומעים ותמונה איןכם

האמיתית של עקביה. על-פי תורה "אורותית" זו, "הרהוריו הניאוף" של לאה תחת מיינץ אינם בגדר ניאוף. אדרבא, הם ביטוי נאמן של הווייתה הנשית. לעומת זאת דוקא מינץ, שנשא את לאה כדת וכדין, שמעולם לא נאף תחת אשתו, לא במעשה ולא במחשבה, דוקא הוא - החוטא!

פי תורה אורותית זו, גם עקביה חוטא. חטאו - כפול. ראשית, מושם שוויון ונמנע מהגשתה עצמית. השנייה, בויתו רמו את מימושה העצמי של לאה. לכן, מיינץ ועקביה שותפים באחריות למות לאה. מותה הפך גם ל"מותס". במוות ציוויה עליהם... את המות!

אבל ההתקדמות בלאה כמו שנפוגעה ביותר מן "העולם האורטוי"³ היא אחד הביטויים החורייפים של החלילניות שביצירה. אמרנו שכח מכريع העול שנעשה לה, עד שהוא קובל את גורל הסובבים אותה. על כן, מתוך זווית ראייה זו והופכת "האהשה" לדמות דומיננטית, המכירה את גורל של יתר הדמויות. "היגיון" זה של הסיפור, מבחינת היהדות המקובלת, הוא "שעירוריה". זאת מפני שלאה אדם היא, ולא אלוהים. אשא, ולא איש, ומפני שבמחשובותיה "נאפה" תחת אישת רוחנית ומוסרית זו מסתברת רק על רקע ההנחה שהמציאות הרוחנית בסיפור זה היא אטיאיסטיית ונובעת מן "המונוטאיים האורטוי", שאת עקרונותיו תיארנו לעלה.

הבחנה בין המונוטאיים הדתית לבין המונוטאיים האורטוי מובילת להבחנות וمسקנות נוספות. שחררי, במקום העולם הדתני הנעוץ בעולם מטפיזי, הנה העולם של המונוטאיים האורטוי נעוץ בפסיכולוגיה. במקומות הדומיננטיות השובייניסטיות של הגבר בעולם הדתני, ניצבים אנו בפני דומיננטיות פמיניסטיות. בעולם הנעוץ במטפיזיקה - זכויות הבכורה לגברים. בעולם הנעוץ בפסיכולוגיה - זכויות הבכורה לנשים. ואכן לאה, מיניטה ותרצה הן הציריים שסבירין נעה היצירה. הגברים - הם דמיות משנהיות. וכך, מותה של לאה קובל את האוירה ואת המשמעות של היצירה. לאה, זו האשה שכל עולמה נע בין החלון לבין המיטה, היא הציר שסבירה סובבת היצירה. אם לאה היא הציר, תרצה היא המנוח, שחררי אף-על-פי שגם עקביה נפגע מביטול הנישואין, תרצה, ולא עקביה, היא הנוטלת על עצמה את מפעל התקיון. עקביה נגרר, נגרר בעל כורחו.

הבחנה אחרת בין העולם התרבותנדי של האמונה הדתית זהה של העולם האקסיסטנציאלי של המונוטאיים הארטוי, קשורה במות. בעולם טרנסצנדנטי של אמונה, אין האמונה מחייבת התגשותות ב"כאן ועכשיו". מה שאין כך לגבי האמונה ב"אהבה" כערוך עליון. זו תובעת התגשותות ב"כאן ועכשיו". משוו בששה לבוא, יתפוצת המות את מקומה. משום כך, ככלון אהבתה שבין עקביה לבין לאה יפהן את העולם לעולם של מות.

הסיפור פותח בלהה שמתה בדמי ימיה. מינטשי אף היא בחזקת מתה: "רוח קרה עלתה מן המיללים. זאת הקיריות ברגע מצחיב במצבתAMI עליה השלום" (עמוד יז). מינץ אף הוא בחינת מת: "ככל יהלך על הארץ, לא נשאר עליו בלתי אם ערו על גוינויתו" (יג). עקביה מזל אף הוא בחינת מת: "ומזל בבה את המורה" (יא). וצנת פתאום חלפה על צבעיעי" (כד). קור תמידי אופף את גופו. גם גוטלב, בעלה של מינטשי, בחינת מת, כי ב"מות" אשתו - "מת" גם גוטלב. ולבסוף תרצה עצמה "מתה" בדמי ימיה.

האהבה הגדולה בין עקביה לבין לאה הולידה מות. נסינה של תרצה לשדך בין החיים לבין "המות" הוליד אף הוא מות. יצירה זו מסתניתה במפה נפש, מפני שהיא מציגה את העולם הגוסט של המסורת הדתית, אבל מכירה בכך שהעולם התומס של אהבתה אף הוא אינו מוביל לשום מקום.

ב.

הdominנטיות של המות צפה כבר מראשית הסיפור. מות הוא היסוד המעצב את היצירה כולה. הדמיות פועלות בחסות מושלת המות.

בפסוקי קינה, הלקוחים כאלו מותך מגילת איך, מתארת תרצה, בפתוס רב, את ימיה האחרונים של לאה. התהליך שבו שמה לאה כך לחייה מתואר כתהליך של אפותיאזה, כאילו הפקה לאה למלאך או לאלות". "ובדברה כמו נפרשו כנפים זכות ויובלוני אל היכל הברכה" (ז). או, "כנפי השמלה הלבנה השיקו בחלל החדר האפל למחצה" (ז). מותך גופה השוכן של אמה שומעת תרצה רק את קולה: "מה אהבתני את קולה" (ה), בחינת: "קول ודברים אתם שומעים ותמונה איןכם

האמיתית של עקביה. על-פי תורה "ארוטית" זו, "הרהור הניואוף" של לאה תחת מינץ אינם בגדר ניאוף. אדרבא, הם ביטוי נאמן של הווייתה הנשית. לעומת זאת דוקא מינץ, שנשא את לאה כדת וכדין, שמעולם לא נאף תחת אשתו, לא במעשה ולא במחשבה, דוקא הוא - החוטא!

פי תורה ארוטית זו, גם עקביה חוטא. חטאו - כפול. ראשית, מושם שוויון ונמנע מהגשתה עצמית. השנייה, בויתו רמו מען מימושה העצמי של לאה. لكن, מינץ ועקביה שותפים באחריות למות לאה. מותה הפך גם ל"מותם". במוות ציוותה עליהם... את המוות!

אבל ההתקדמות בלהה כמו שנפעה בייתו מן "העולם הארטוי"³ היא אחד הביטויים החורייפים של החילוניות שביצירה. אמרנו שכח מכريع העול שנעשה להה, עד שהוא קובל את גורל הסובבים אותה. על כן, מתוך זווית ראייה זו הופכת "האהשה" לדמות דומיננטית, המכירה את גורלן של יתר הדמויות. "היגיון" זה של הסיפור, מבחינת היהדות המקובלת, הוא "שערוריה". זאת מפני שלאה אדם היא, ולא אלוהים. אש, ולא איש, ומפני שבמחשבותיה "נאפה" תחת אישת טרנספורמציה רוחנית ומוסרית זו מסתברות רק על רקע ההנחה שהמציאות הרוחנית בסיפור זה היא אטיאיסטית ונובעת מן "הomonotאיים הארטוי", שאת עקרונותיו תיארנו לעללה.

הבחנה בין המונוטאיים הדתית לבין המונוטאיים הארטוי מובילת להבחנות וمسקנות נוספות. שחררי, במקום העולם הדתני הנעוץ בעליים מטפייז, הנה העולם של המונוטאיים הארטוי נעוץ בפסיכולוגיה. במקומות הדומיננטיות השובייניסטיות של הגבר בעולם הדתני, ניצבים אלו בפני דומיננטיות פמינינסטית. בעולם הנעוץ במטפייזיקה - זכויות הבכורה לגברים. בעולם הנעוץ בפסיכולוגיה - זכויות הבכורה לנשים. ואכן לאה, מינטשי ותרצה הן הציגים שסבירן נעה היצירה. הגברים - הם דמיות משנהוות. וכך, מותה של לאה קובל את האוירה ואת המשמעות של היצירה. לאה, זו האשה שככל עולמה נע בין החלון לבין המיטה, היא הציר שסבירה טובבת היצירה. אם לאה היא הציר, תרצה היא המגע, שחררי אף-על-פי שגם עקביה נפגע מביטול הנישואין, תרצה, ולא עקביה, היא הנותלת על עצמה את מפעל התקון. עקביה נגרר, נגרר בעל כורחו.

על מותה הקרב, ואחר-כך שולחת אותה לביתה להכין צורכי שבת. לאח שולחת את האחות המטפלת בה הביתה, ועל בעלה מצויה היא שלא יכנס לחדרה. מה עלובים היו חיה - מה הרואי הוא מותה! במוותה הוכיחה לאח את נאמנותה לאהבתה ולעקביה מזול.

מכאן ואילך קיבל תרצה על עצמה את השילוחת לתקן את העול שנガר לאמא. תרצה תוכיח עצמה כבת נאמנה לאמא. אולם האם הייתה לאח נאמנה לבתהו: "מה אהבתוי את קולה", אומרת תרצה, כשהיא באה להסביר מדוע פעמים הרבה היהת פותחת את הדלת למען תשאל אותה: מי בא? "ילדות היהת בי" - כך מנמקת תרצה, נימוק נסוך, את "משחק" פתיחת הדלת. אין ספק כי בעניינו תרצה היה זה "משחק" או "תמרון", כדי לשמעו מידי פעם את קולה המתוק של אמא. אולם, האם היה זהה "משחק" גם בעניינו לאח: התשובה הברורה היא: לא! בעניינו לא היה זה משחק. לא לתרצה התכוונה לאח בשאלתה מי בא?⁵

לאה האמינה כי עם פתיחת הדלת ייכנס, לא פחות ולא יותר... עקיביה מזל בכבודו ובעצמו. והראיה: ביום מותה, ביום שבו התiyaשה לאה סופית מן האשליה שעקביה מזל יבוא לගואל אותה ממחלתה, באותו יום שבו ישבה וקראה במכתביו, פתחה תרצה, כמונה, את הדלת שלוש פעמים, ואילו לאה לא שאלה: מי בא? אילו ידעה תרצה שסקולה המתוק של אמא, שאותו כל כך אהבה, איינו מכון אליה, אילו הבינה תרצה שלאימה אין כל יחס אליה, כי אז, קרוב לוודאי היהתה כל הטרגדיה נמנעת.

ג.

קיימת נטייה להתייחס לתרצה כנערה בעלת "רמת תודעה נמוכה". ניתן לסכם את הטענות בהיגדים הבאים:

1. סיפורנו הוא סיפור אירוני. גיבורתו אינה מבינה עד הסוף מה שביניהם הקוראים.⁶
2. תרצה אינה מבינה מה שהמחבר דורך שאנו חנו נבון; שישporה פשוט דן בשיבושים רדיkalים בשני תחומים בחוי הפרט ובחיי הכלל: האהבה והמסורת.⁷
3. תרצה חשובת שנישואיה עם עקיביה מזל מתקנים את המעוות בחוי עקיביה, שלא הורשה לו לשאת את בחירת לבו לאח. אבל תרצה

"רואים" (דברים ז', י"ב). גם גופה כאילו הולך ומופוגג ולא נשarra אלא הצללית הרוחנית: "צללי גופה הבהיקו מותך המראה" (ז).

יחסה של לאח אל המות הוא יחס רומנטי, ככל ההלכת לקראות אהבה. היא לובשת את שמלה הלבנה החדשה, הדומה לבגדי הכהן עם כניסה אל תוך ההיכל, הוא "היכל הרכבה" בלשונה של תרצה, הוא היכל הנצח, הוא היכל המות. הצבע הלבן הוא גם צבע התכרייכים, צבע המות. כזכור, טעה אביה של תרצה לא ידע שהיא "החוליה". אך גם תרצה ממחכת על טענותיו. לדבריה הוא לא ידע שהיא "החוליה". אך גם תרצה טועה. תרצה לא הבינה שלאה היא "הכליה", הכליה בתכרייכים, הפוועת עבר כללותיה עם המות. האופי המאגני של "כללות המות" עם רוחו של עקיביה מזל מתבטה בריטוועל המדודק, בשליטה העצמית ובשלווה האלוהית, שבה שמה לאח קץ לחייה. אחד לאחד אוספת לאה את מוכחות אהבתה, הכתבים, המפתח והחווט, וזרקתו אוטם אל תונך התנור שرك גחלת אחת הכהבה בו, הגחלת שהיא הסמל לגחלות האהבה האחרונית שבלבלה. "וְתָהַנֵּר אֶרְוֹבְּתוֹ סִתְּוָמָה", וכבר מבעוד מועד דאגה לאה להזכיר את החלון, וכך ישבה, על-ידי תיבת המכਬים, ותשאר את העשן עד הערב. תמונה החדר המלא עשו מעוררת את האסוציאציה של התגלות הי' לישעה הנביא (פרק ו'). וכן, חייזין של התגלות אלוהית פועשת לאה אל מותה. ועל כן, מה אירוניות היא הכרזותה של תרצה: "בערב שבת מטהAMI כאיישה צדקנית מטה" (ח). בעניינו תרצה, מות אמה ערבית פסח וקבורתה "ערב פסח בין המשמות" הם עדות לצדקתה. אולם מאחר שאין ספק שבמזו ידיה שמה לאח קץ לחייה, הרי מבחןתה של לאה, מותה הוא מות מותך מהאה נגד האלוהים שמנע ממנה את אהובתה. אבל מותה הוא גם מחאה נגד הנשארים בחיים. היא, לאה, תהפוך להם את חג הפסח לחגא. אך לא רק את חג הפסח תהפוך לאה לחגא, אלא גם את יתר החגים תהפוך לחגא ולהגאות.

במוותה השיגה לאה מה שלא השיגה כל ימי חייה. היא נישאה לרוחו של עקיביה מזל ב'יחותנות מותים'. במוותה זכתה לאה בשליטה מלאה על חייה. זאת בנגדו של שליטותם של האחורים על חייה בעודה בחיים. הם שמנעו ממנה את עקיביה מזל. הם שהודיעו לה "מרחוב חיים" בין המיטה לבין החלון. אבל עתה גורלה בידיה, כי לאחר ששאפה את העשן אל ריאותיה, בשקט, בשלה ובأומץ, היא משוחחת עם מינטשי

על מותה הקרב, ואחר-כך שולחת אותה לביתה להכין צורכי שבת. לאה שולחת את האחות המטפלת בה הביתה, ועל בעלה מצوها היא שלא יוכל לחדרה. מה עלובים היו חיה - מה הרואי הוא מותה! במוותה הוכיחה לאה את נאמנותה לאהבתה ולעקביה מזל.

מכאן ואילך תקבל תרצה על עצמה את השילוחת לתקן את העול שנגרם לאמה. תרצה תוכיה עצמה כבת נאמנה לאמה. אולם האם הייתה לאה נאמנה לבתיה? "מה אהבתו את קולה", אומרת תרצה, כשהיא באה להסביר מדוע פעמים הרבה הייתה פותחת את הדלת למען תשאל אותה: מי בא? "ילדות היהת בי" - כך מנמקת תרצה, נימוק נסוך, את "משחק" פתיחת הדלת. אין ספק כי בעניינו תרצה היה זה "משחק" או "תמרון", כדי לשמעו מדי פעם את קולה המתוק של אמה. אולם, האם היה זה "משחק" גם בעניינו לאה: התשובה הברורה היא: לא! בעניינו לאה לא היה זה משחק. לא לתרצה התכוונה לאה בשאלתה מי בא?

לאה האמינה כי עם פתיחת הדלת ייכנס, לא פחות ולא יותר... עקביה מזל בכבודו ובכעמו. והראיה: ביום מותה, ביום שבת התיאשה לאה טופית מן האשליה שעקביה מזל יבוא לאجلו אותה ממלחמה, באותו יום שבת ישבה וקראה במכתביו, פתחה תרצה, כמנוגה, את הדלת שלוש פעמים, ואילו לאה לא שאלה: מי בא? אילו ידעה תרצה שקולה המתוק של אמה, שאותו כל כך אהבה, אין מכוון אליה, אילו הבינה תרצה שלאה אין כל יחס אליה, כי אז, קרוב לוודאי הייתה כל הטרגדיה נמנעת.

ג

קיימת נטייה להתייחס לתרצה כנערה בעלת "רמת תודעה נמוכה". ניתן לסכם את הטענות בהיגדים הבאים:

1. סיפורנו הוא סיפור אירוני. גיבורתו אינה מבינה עד הסוף מה שביניהם הקוראים.⁶
2. תרצה אינה מבינה מה שהמחבר דורך שאחננו נבין; שסיפורה פשוט דן בשיבושים רדיkalים בשני תחומים בחוי הפרט ובחוי הכלל: האהבה והמסורת.⁷
3. תרצה חושבת שנישואיה עם עקביה מזל מתקנים את המעוות בחוי עקביה, שלא הורשה לו לשאת את בחירת לבו לאה. אבל תרצה

רואים" (דברים ד', י"ב). גם גופה כאילו הולך ומתקונג ולא נשarra אלא הצללית הרוחנית: "צללי גופה הבהיקו מtower המראה" (ח).

יחסה של לאה אל המות הוא יחס רומנטי, ככל הולכת לקראת אהובה. היא לובשת את שמלה הלבנה החדשה, הדומה לבגדי הכהן עם כניסה אל תוך ההיכל, הוא "היכל הברכה" בלשונה של תרצה, הוא היכל הנצח, הוא היכל המות. הצבע הלבן הוא גם צבע התכריים, צבע המות. כוכור, טעה אביה של תרצה לא ידע שהוא "חוולה". אך גם תרצה מתחcit על טעונו. לדבירה הוא לא ידע שהוא "הכללה", הכללה בתכריים, היפותעת לעבר כללותה עם המות. האופי המאגי של "כללות המות" עם רוחו של עקביה מזל מתבטה בריטוטה המדוקדק, בשליטה העצמית ובשלווה האלוהית, שבה שמה לאה קץ לחייה.ائد אחד אוסף לאה את מוכחות אהבתה, הכתבים, המפתח והחוט, זורקת אותו אל תוך התנור שرك נחלת הבבבה בו, הגלת שהיא הסמל לגחלת האהבה האחורה שבלבבה. "והתנור ארובתו סטומה", וכבר מבעוד מועד דאגה לאה להניר את החלון, וכן ישבה, על-ידי תיבת המכתבים, ותשאיר את העשן עד הערב. תמונה החדר המלא עשו מעוררת את האסוציאציה של התגלות הי' לישעה הנביא (פרק ו'). וכך, כחיזין של התגלות אלוהית פועשת לאה אל מותה. ועל כן, מה אירונית היא הכרזתה של תרצה: "בערב שבת מטהAMI כאישה צדקנית מטה" (ח). בעניינו תרצה, מות אמה ערבית פסח וקבורתה "ערב פסח בין המשמות" הם עדות לצדקתה. אולם מאחר שאין ספק שבמוני ידיה שמנה לאה קץ לחייה, הרי מבחינתה של לאה, מותה הוא מות מtower מהאה נגד האלוהים שמנע ממנה את אהובה. אבל מותה הוא גם מחאה נגד הנשארים בחיים. היא, לאה, תהפוך להם את-tag הפסק לחגנא. אך לא רק את-tag הפסק תהפוך לאה לחגנא, אלא גם את-tag החגיגים תהפוך לחגנא ולהגאות.

במוותה השיגה לאה מה שלא השיגה כל ימי חייה. היא נישאה לרוחו של עקביה מזל ב'יחותות מותים'. במוותה זכתה לאה בשליטה מלאה על חייה. זאת בנגדו של שליטותם של האחים על חייה בעודה בחיים. הם שמנעו ממנה את עקביה מזל. הם שהודיעו לה "מרחוב חיים" בין המיטה לבין החלון, אבל עתה גורלה בידיה, כי לאחר ששאפה את העשן אל ריאותיה, בשקט, בשלה ובאומץ, היא משוחחת עם מינטשי

אינה מבינה שיש בನישואיה מעין גילוי עריות כפול (מבחן פסיכולוגית, אבל לא מבחינה הילכתי). היא נשואה לאדם שהוא של אחרת... והוא נשוי לבתה של אהובתו הפוטנציאלית, לבתו, כמובן".

4. תרצה כותבת לפי תומה, מוסרת לנו את כל הפרטים שהיא יודעת ועל-ידי התקשרות זאת מתקשר פרט לפרט, ואיך נוצרת על-ידי התקשרות זאת מערכת סיפורתית שמשמעותה מנוגדת ניגוד דיאלקטי למשמעות הסיפור בעינה".

אבל כנגד זאת, נבקש אנו להוכיח ש"רمت התזועה" של תרצה ורוחקה מהיות "נומוכה", וכי מה שנדרשה כ"תזועה נומוכה" הוא ביטוי להתחששות נפשית הכרחית, מבחיננה של תרצה, ליחסו העיריות הפוטנציאליים של אמה. זאת ממש שולדעתנו לא "רمت תזועה נומוכה" מונעת מתרצה להבין את פשר אהבתה ואת פשר מותה של אמה, אלא נתीיתה של תרצה להבהיר כל קשר של אמה לעיריות". כי תרצה הנושאה לעקביה, שהיא אהובה של אמה, מסרבת להודאות שבמבחן מסיים היא ואמה חולקות את יצועו של אותו גבר. באמצעות החשיטה תרצה גם את עצמה מחטא זה. האלהתה של היא אחד האמצעים שבuzzרתו תבקש תרצה לשחרר את אמה מכבל הארץ, החומריות והמייניות של העולם הזה. لكن אם תרצה, כאמור, אינה תופשת מה הייתה תופשת כל נערה בגילה, הסיבה לכך אינה אינטלקטואלית אלא פסיכולוגית או מוסרית.

בצאתנו מנקודת מוצא זו, נוכיח שרמת המודעות של תרצה גבוהה יותר ממה שמייחסים לה, הן בתחום המשמעותי הכלכלי והן בתחום היזמה האישית, שעיקרה הכנעתו של עקביה מול רצוננה. אנו מאמינים שנוכל להוכיח שתרצה היא אישיות המכוננת את חייה לרצוננה. וכך היא תרצה אינה "מריוונטה" בידי מינטשי ובידי אביה. יתרה מזו: אילו הייתה תרצה "מריוונטה", לא היו מינטשי ואביה של תרצה מSEGים את אשר לכארוה ביקשו להשיג.

כדי להוכיח כי תרצה מבינה את משמעותה העיריות שמשמעותה בה וכי מבינה היא את הקשר שבין "מצב העירות" לאבדן האמונה הדתית, נפתח במונולוג שלה, לאחר שמנטשי חופה לפני את סוד אהבת אמה לעקביה מול.

ואלה עיקרי הרעיונות במונולוג של תרצה, הפתוח במלים "על משכבי בלילות..." (טו):	המקניות שביקום: "מה היה? ומה הייתה אני?"
"לו נישה אמי למזל".	רפלקסיה:
"ידעת כי מחשבות שוא הן" (אלא שמתוך ההמשך יתברר שיש בהן ממשות יותר מהמשמעות עצמה).	בעיית הצדק:
"על נעשה למזל".	המודד בתרכות:
(כפועל יוצא של האנרכיה האנושית): "אדור... בירורות ואשכח את גנווי".	נגד ההשגחה:
"הנה יזידתנו החביבה תקוב chor ברקיע, אמר מר גוטלב בשחוק... ואני שחקתי עמו מכאב לב". "כתועבה הייתה לנפשי...".	מייאוס עצמי:
"יש אשר רחמתי על אבי ויש אשר בעסת עלי בלבבי. גם בمول חורה אפי".	רחמים וכעס על שני אבותה":
"זכرتني את ילק הבית בהכוונו בקירות ביתנו...".	חוון העולם:
"זהירות לא הפחידני עוד".	הפסיכניציה שבמאות:
"איש ואשהبشر אחד. ולמה אהגה בczפוניותיהם?"	הפסיכניציה שבגiley עריות:

מונולוג זה חושף את מלא תזועתה הגבוהה של תרצה. בוודוי זה, לפניו ביטוי חריף, ייחיד במינו, הקשור את האלמנטים של "גilioi עיריות" ביסודות של כפירה וביסודות של מוות. אלא שיש להציג כי "חולון האופל" זהה שנפתח לפני תרצה, בזרה מושגית זאת, ייסגר. תרצה לא תוסיף לחשוב בדרך מושגית-מושפטות, אבל "הצללים" יוסיפו לרצד נגד עיניה. מכאן ואילך, "תברורו לעצמה תമונות וబובות, שהנושא שלחן הוא לכארה" כפלי דמות"¹⁰, אך למעשה אין אלא ביטוי ל"גiley Urivities" בוריאציות שונות.

השיטות שבהן חושפת תרצה "כפלי דמות", או השיטות שבה אלה נחשפים לפניה, הם עדות לכך שבעיית העיריות מטרידה אותה, אף-על-פי שהיא נותנת לה ביטוי מושגוי.

אלא שעצם הקביעה שרמת המודעות של תרצה "נומוכה", שהיא לעצמה אינה אומרת הרבה; מפני ש"רימה" ו"גובה" נזדים באופן פרופורציוני;

אינה מבינה שיש בನישואיה מעין גילוי עריות כפול (מבחן פסיכולוגית, אבל לא מבחינה הילכתי): היא נשואה לאדם שהוא של אחרת... והוא נשוי לבתה של אהובתו הפוטנציאלית, לבתו, ביבוכו.⁸

4. תרצה כותבת לפי תומה, מוסרת לנו את כל הפרטים שהיא יודעת וainedה מעליימה דבר. אבל אינה מבינה איך מתקשר פרט לפרט, ואיך נוצרת על-ידי התקשורת זאת מערכת סיפורתית שמשמעותה מנוגדת ניגוד דיאלקטי למשמעות הסיפור בעיניה.

אבל כמו זאת, נבקש אנו להוכיח ש"רمت התודעה" של תרצה רחוקה מהיות "נומוכה", וכי מה שנדרשה כי"תודעה נומוכה" הוא ביטוי להתחששות נפשית הכרתית, מבחיננה של תרצה, ליחסו העריות הפוטנציאליים של אמה. זאת ממש ש לדעתנו לא "רمت תודעה נומוכה" מונעת מתרצה להבין את פשר אהבתה ואת פשר מותה של אמה, אלא נתינהה של תרצה להכחיש כל קשר של אמה לעיריות". כי תרצה הנושאה לעקביה, שהיא אהובה של אמה, מסרבת להזות שבמנון מסויים היא ואמה חולקות את יצועו של אותו גבר. באמצעות החשיטה תרצה גם את עצמה מחטא זה. האלהתה של אמה היא אחד האמצעים שבuzzנותו תבקש לשחרר את אמה מכבלי הארץויות, החומריות והמייניות של העולם הזה. لكن אם תרצה, לכוארה, אינה תופשת מה שהיתה תופשת כל נערה בגילה, הסיבה לכך אינה אינטלקטואלית אלא פסיכולוגית או מוסרית.

בצאתנו מנקודת מוצא זו, נוכיה שرمת המודעות של תרצה גבוהה יותר ממה שמייחסים לה, הן בתחום המשמעותי הכלכלי של חייה והן בתחום היזמה האישית, שעיקרה הכנעתו של עקביה מול רצוננה. אנו מאמינים שנוכל להוכיח שתרצה היא אישיות המכונת את חייה לרצוננה. וכך היא תרצה אינה "מריוונטה" בידי מינטשי ובידי אביה. יתרה מזו: אילו הייתה תרצה "מריוונטה", לא היו מינטשי ואביה של תרצה משיגים את אשר לכוארה ביקשו להשיג.

כדי להוכיח כי תרצה מבינה את משמעותה העריות שמשמעותה מעורבת בה וכי מבינה היא את הקשר שבין "מצב העירות" לאבדן האמונה הדתית, נפתח במונולוג שלה, לאחר שמיןטשי חופה לפנייה את סוד אהבת אמה לעקביה מזל.

ואלה עיקרי הרעיונות במונולוג של תרצה, הפתוח במלים "על משבבי בלילות..." (טו):	"לו נישאה אמי למזל".
המקירות שבקים: "מה היה? ומה היתי אני?"	"גילי עריות": רפלקסיה:
יתברר שיש בהן ממשות יותר מהמשמעות עצמה).	"ידעת כי מחשבות שוא הן" (אלא שמתוך ההמשך "על נשאה למזל".
(כפועל יוצא של הארכיה האנושית): "אדורו... בעירות ואשכח את יגונני".	בעיית הצד: המודד בתרבות:
"הנה ידידתנו החביבה תקוף חור ברקיע, אמר מר גוטלב בשחוק... ואני שחקתי עמו מכאב לב". "כתועבה היתי לנפשי..."	נגד התשגהה: מיואס עצמי: רחמים וכעס על שני אבותהיה":
"יש אשר רחמתי על אבי ויש אשר בעשתי עליו בלבבי. גם בمول חורה אפי".	חוון העולם: הפסיכניציה שבמוסדות: "זהמאות לא הפחדני עוד".
"זכرتني את ילך הבית בהכוונו בקירות ביתנו...".	הפסיכניציה שבגiley עריות:
"איש ואשהبشر אחד. ולמה אהגה בczפונותיהם?"	"איש ואשהبشر אחד. ולמה אהגה בczפונותיהם?"

מונולוג זה חושף את מלא תודעתה הגבוהה של תרצה. בויז'זיו זה, לפניו ביטוי חריף, ייחיד במינו, הקשור את האלמנטים של "גילי עריות" ביסודות של כפירה ובヰסודות של מוות. אלא שיש להציג כי "חולון האופל" זהה שנפתח לפני תרצה, בזרחה מושגנית זואות, ייסגר. תרצה לא תוסיף לחשוב בדרך מושגנית-מושפטות, אבל "הצללים" יוסיפו לרצד נגד עיניה. מכאן ואילך, "תנברור" לעצמה תമונות וబבאות, שהנושא של汗 הוא לכארה "כפל דמות"¹⁰, אך למעשה אין אלא ביטוי ל"גילי עריות" בוריאציות שונות.

השיטות שבה חושפת תרצה "כפל דמות", או השיטות שבה אלה נחשפים לפניה, הם עדות לכך שב[Unit] העירות מטרידה אותה, אף-על-פי שאינה נותנת לה ביטוי מושגני.

אלא שעצם הקביעה שرمת המודעות של תרצה "נומוכה", כשהיא לעצמה אינה אומרת הרבה; מפני ש"רמה" ו"גובה" נמדדים באופן פרופורציוני

תרצה מזהה כי מזל הוא. מכאן ואילך עדים אנו למערכת מניפולציות שפעילה תרצה על מזל. תחילתה בדרך של "עלילה", כאלו נוכח אותה כלבו, עד שכל עצמותיו ירחפו מפחד. אחר-כך תוך כדי רגע, משחסירה את המפתחת, מצילה תרצה לעורר אותו לצחוק גדול. בסימונה של אותה פגישה, נעצת הצערונות הזאת מבטיה بما שאמור היה להיות אביה, הוא זה שכרגע הוא המורה שלה, ומזוועה עליו שלא "תזכירני את אשר ידעת" (שם).

אלא שבכך לא הסתיים "התרגיל" שעשו תרצה למזל. שהרי מתוך מה שהיא מכירה את עקביה, מתחרטת תרצה על שלא השלים אותו תרגיל. היה עלייה להביא את מזל לביתה, ובכך להשלים את המלאכה. ב"תרגיל" זה או ב"תעלול" שעשתה תרצה למזל מתגלים מערך חשיבה סיבתי, תכליתי, ומערך כמעט מושלם של ביצוע. אלא שבכך לא תמה המלאכה. בקבות הצלחתה ומתחוץ דבקות במטרה ממשיכה תרצה בבית הכלוך את המלאכה שהחלה בה בשדה. וכך, בפגיעה מקרית לכארה, מבצעת תרצה טקס אירוסין (מן), בעוזת אותו "מזרח" שבונכוותו התארסו עבר לאו ועקביה. אמרת, לפנייך?! אבל עצם הנכונות להעוז ולחקות הוא עצמו מקורות! וגם בכך לא הסתיימה "שilihותה" של תרצה. כי בחיותם בעיר (מד), הוכיחה תרצה פעמיינס את עליזונתה על מזל. במבט חודר, חסר אשליות, מתארת היא את דמותו העולה: "iomzel נבו... ומזל חיור, עינוי כמו כבו, רק על שפטיו רוחץ חוך משונה". תרצה מילגת על דבריו חסרי הפרש: "ומרדף אמריס". בczורה סרקסטית, כמו שמכירה את אופיו העולוב, היא מצפה לשמעו את דברי דאגתו על עניין שלא היה ולא נברא: "חשבתי כי ישאלני הרפאה ידך מנשיכת הכלב? בעוזת הבכי מוחקת היא את התנדנותה החולשה. "נהיה נא ידידים טובים", מציע לה מזל. וראו באיזה קלילות ובאיו החלטיות מנפנפת הצערונות הזאת את מזל המבורג ממנה: "ויאקרה ידים, מה שנأتي את הרומנטיקה הזאת" (שם). היא הצעריה מלמדת את המבורג ממנה שромנטיקה מסווג זה אינה מתאימה למבורג כמוו, ואיפilo לצעריה כמוו. אבל הפעם, שלא כבפעם הקודמת, תשלים תרצה את המלאכה. הפעם היא דוחה כל ניסיון של התחרומות: "ומזל אמר עוד נכח דברים. ואשא, متוי מתוי" גם כאן חושפת תרצה את ביקורתה כלפי אזלת היד של מזל. וכך, עד הרגע האחרון אין תרצה מרפה מן הרسن שבו מחזקתו היא את מזל. שהרי בתשובה לשאלתה "מתוי?", עונה

לסבירה. דהיינו ל"ירמתם" ול"גובהם" של אלה שסובבים אותה. והנה יתרבר לנו ש מבחינת המודעות לסכנות העיריות, הצפiosa לתרצה אם תינשא לעקביה מזל, אין איש מן הסובבים אותה מודע לה, ואין איש אשר יזהיר אותה מפני ה"חטא" האורב לה בפתח.

הנה למשל עקביה מזל, הדזהה בכל תוקף את הצעת הנישואין שלה, לא העלה אפילו פעם אחת את החשש ל"עירות". יתרה מזו, בשיחת הארוכנית על תולדותיו ותולדות אמו, בסוף אותה שיחה, מעירה תרצה: "אפס את אמי ואת אביامي לא הזכיר" (לו). או בשיחת הגורלית בירע, מזהיר אותה מזל מפני נישואין עם איש מבורג כמוו (מז). גם כאן אין הוא מזכיר את אמה ואף לא את החשש ל"עירות".

יתרה מזו, דומה שנקשר קשר של שתיקה בין עקביה מזל לבין תרצה: יותרם יفرد מעלי הבית בעי. ואומר לבני אותה יודע כי יודע אתה את צפונותי. בכל זאת אכן לך תודה אם לא תזוכרני את אשר ידעת" (כח). משמע, תרצה ועקביה קשו ששתיקה שלא עברת את העבר בתי הווה. קשר של שתיקה זה יש בו כדי להסביר את שתיקתה של תרצה ביחסה לחיה האהבה של אמה. זו השתיקה שבגללה נוצר הרושם כאילו רמת התודעה של תרצה "נמוכה".

כי מצד שני, ובניגוד לכל מה שאמרנו לעיל, הנה במה שנגע לאמציה של תרצה לבוש את לבו של עקביה מזל, כאן מגלה תרצה את מלאה עצמה, האינטלקטואלית והמניפולטיבית, המעידת על התחכים, על ראיית הנולד ועל שליטה מלאה במצבים המזדינים בדרכה. דבר אין כלל אלה עם "רמת תודעה נמוכה". ניתן תחילת את דעתנו למניפולציה שעשו תרצה בעקביה מזל ובכלבו (כ"ט). בדיוינו הנוכחות נעלם ממשמעות המניפולציה, ונסוק רק ב"רמת התודעה" של תרצה הנחשפת במאצאותה.

הדיינו¹¹, כיון שאתה תרצה بشיעוריו בסמינריו אין מזל נתן דעתו אליה, החלטה "לכלוד" אותו, כשהיא מנצלת את מהגנו לטיל בשדה בשעות הערב. لكن, במקביל, התחלת תרצה גם היא לטיל בשדה, כשהיא נמנעת מכל פגישה עם מי לחברותיה. זאת על מנת שתוכל להיפגש עמו ביחידות. והנה, ערבות אחד ראתה כלב גדור נובח, ואחרי הכלב "קול רגלי איש" (שם).¹²

תרצה מזוהה כי מזל הוא. מכאן ואילך עדים אנו למערכת מניפולציות שפעילה תרצה על מזל. תחילת בדרכ ש"עלילה", כאלו נסח אותה כלבו, עד שכל עצמותיו ירחו מפחד. אחר-כך תונך כדי רגע, משחשירה את המפתחת, מצילה תרצה לעורר אותו לצחוק גדול. בסיוםה של אותה פגישה, נעצת הצעירונות הזאת מבטיה بما שאמור היה להיות אביה, הוא זה שכרגע הוא המורה שלה, ומזוודה עליו שלא "תזכירני את אשר ידעת" (שם).

אלא שבכך לא הסתיים "התרגיל" שעשו תרצה למזל. שהרי מותך מה שהיא מכירה את עקיביה, מתחתרת תרצה על שלא השלים אותו תרגיל. היה עלייה להביא את מזל לביתה, ובכך להשלים את המלאכה. ב"תרגיל" זה או ב"תעלול" שעשתה תרצה למזל מתגלים מערך חשיבה סיבתי, תכליתי, ומערך כמעט מושלם של ביצוע. אלא שבכך לא תמה המלאכה. כי בעקבות הצלחתה ומותך דבקות במטרה ממשיכה תרצה בבית ההורן את המלאכה שהחלה בה בשדה. וכך, בפגישה מקרית לכארה, מבעטת תרצה טקס אירוסין (מג), בעוזרת אותו "مزוח" שבונכוותו התארסו עבראה ועקביה. אמת, לפניו חיקוי! אבל עצם הנכונות להיעז ולחקות הוא עצמו מקורות! וגם בכך לא הסתיימה "שilihותה" של תרצה. כי בחיותם בעיר (מד), הוכיחה תרצה פעם נספת את עליונותה על מר מזל. במבט חודר, חסר אשליות, מתארת היא את דמותו העולה: "ומזל נבוך... ומזל חיור, עיניו כמו כבו, רק על שפטיו רוחץ חיקוי משונה". תרצה מלבגת על דבריו חסרי הפרש: "ומרדרף אמריס". בczורה סרקסטית, כמו שמכירה את אופיו העולב, היא מצפה לשמעו את דבריו דאגתו על עניין שלא היה ולא נברא: "חושבתי כי ישאלני הרפאה ידך מנשיכת הכלב": בעוזת הבכי מוחקת היא את התנדנות החולשה. "עהיה נא ידידים טובים", מציע לה מר מזל וראו באיזה קלילות ובאיו החרטאות מנפנפת הצעירונות הזאת את מר מזל המבורג ממנה: "ויאקרה ידדים, מה שנאתני את הרומנטיקה הזאת" (שם). היא הצעירה מלמדת את המבורג ממנה שромנטיקה מסווג זה אינה מתאימה למבורג כמוותו, ואפילו לעצירה כמוות. אבל הפעם, שלא כבפעם הקודמת, תשלים תרצה את המלאכה. הפעם היא דוחה כל ניסיון של התחמקות: "ומזל אמר עוד נכח דברים. ואשא, מתי? מתי?" גם כאן חושפת תרצה את בקורתה כלפי אזלת היד של מזל. וכך, עד הרגע האחרון אין תרצה מרפה מן הרسن שבו מחזקת היא את מזל. שהרי בתשובה לשאלתה "מתי?", עונה

לסבירה. דהיינו ל"ירמתם" ול"גובהם" של אלה שסובבים אותה. והנה יתרבר לנו ש מבחינת המודעות לסכנות העיריות, הצפואה לתרצה אם תינשא לעקביה מזל, אין איש מן הסובבים אותה מודע לה, ואין איש אשר יזהיר אותה מפני ה"חטא" האורב לה בפתח.

הנה למשל עקביה מזל, הדזהה בכל תוקף את הצעת הנישואין שלה, לא עולה אפילו פעם אחת את החשש ל"עירות". יתרה מזו, בשיחת הארוכנית על תולדותיו ותולדות אמו, בסוף אותה שיחה, מעיראה תרצה: "אפס את אמי ואת אביامي לא הזכיר" (לו). או בשיחת הגורלית בירע, מזוהיר אותה מזל מפני נישואין עם איש מבוגר כמוותו (מז). גם כאן אין הוא מזכיר את אמה ואף לא את החשש ל"עירות".

יתרה מזו, דומה שנקשר קשר של שתיקה בין עקביה מזל לבין תרצה: יותרם יفرد מעלי הבית בעי. ואומר לבני אותה יודע כי יודע אתה את צפונותי. בכל זאת אכן לך תודה אם לא תזוכרני את אשר ידעת" (כח). משמע, תרצה ועקביה קשוו קשר ששתיקה שלא עברת את העבר בתי ההורן. קשר של שתיקה זה יש בו כדי להסביר את שתיקתה של תרצה ביחסה לחיה האהבה של אמה. זו השתקה שבגללה נוצר הרושם Caino רמת התודעה של תרצה "נמנכה".

כי מצד שני, ובניגוד לכל מה שאמרנו לעל, הנה במה שנעוג לאמציה של תרצה לכבוש את לבו של עקביה מזל, כאן מגלה תרצה את מלאה עצמה, האינטלקטואלית והמניפולטיבית, המעידת על התחכים, על ראיית הנולד ועל שילטה מלאה במצבים המזדמנים בדרכה. דבר אין כלל אלה עם "רמת תודעה נמנכה". ניתן תחילת את דעתנו למניפולציה שעשו תרצה בעקביה מזל ובכלבו (כ"ט). בדיוינו הנוכחי נעלם ממשמעות המניפולציה, ונסוק רק ב"רמת התודעה" של תרצה הנחשפת באמצעותה.

הדיינו¹¹, כיון שאתה תרצה بشיעוריו בסמינריו אין מזל נתן דעתו אליה, החלטה "לכלוד" אותו, כשהיא מנצלת את מהגנו לטיל בשדה בשעות הערב. لكن, במקביל, התחלת תרצה גם היא לטיל בשדה, כשהיא נמנעת מכל פגישה עם מי מחברותיה. זאת על מנת שתוכל להיפגש עמו ביחידות. והנה, ערבות אחד ראתה כלב גדור נובח, ואחרי הכלב "קול רגלי איש" (שם).¹²

מול תשובה בלתי מחייבת: "מחר לפנות ערב בעיר". ועל כך לוחצת תרצה: "באיזו שעה!"

אין ספק שתרצה, כפי שהיא מופיעה בסצנות הנזכרות, מוכיחה את עצמה, את שליטתה, את יכולת המניפולציה שלה, את שרון הסתכלות שלה, את סגולות הביקורת שלה, את הסרקוז ואת יכולתה לנצל את כל אלה לשוליטה על מזל. משומך כך, ובגלל כל אלה, אין לו מר על תרצה שדרגת המודעות שלה "נמוכה". אלא שבניגוד ל"רמת התודעה הגבוהה", נאמר כך, שמלבד תרצה במלחין "כיבושו" של עקיביה מזל, אין תרצה מגלה "רמת תודעה" מקבילה כאשר מדובר ביחסיה לאמא. בפרשא זו, יש להזות, אין תרצה קשורת בין מות אמה לבין אהבתה הנזכרת לעקביה מזל. ממילא אין תרצה מבינה שיש משחו יוצאת דופן בנסיבות של אמה ערבית מותה. תרצה איננה מבינה מדויק קראה לאה את המכתבים ערבית מותה. אינה מבינה מדויק שופת אותן. מדויק לבשה בגדים לבנים? ומדוע הייתה אמה נהגת לשבת אל החלון?

מה שמזכיר לגבי "תודעתה הנמוכה" של תרצה בתחום זה הוא, שככל נערה בת גילה הייתה תופשת ללא כל קושי שככל מעשייה של אותה נזירים מהבתה הנזכרת. מודיע, אם כן, אין תרצה תופשת זאת? מה גם שכפי שכבר גילינו לגבי תבונתה של תרצה, זו כבר הוכיחה את עצמה בעניינים יותר מורכבים: התשובה לתמייה זו נעוצה ברעיון שבגלל נישואיה עם עקיביה מזל, אין תרצה מסוגלת לראות את אמה ואת עצמה כ"שותפות" ליעוז של אותו גבר. משמע: הפסיכולוגיה קובעת את רמת ההכרה! וכן, על מנת "לחלי" את אמה מחשד של עריות, מתייחסת תרצה אל אמה כאלו "אלוהות". בכך "משחררת" תרצה את אמה מ"כబלי הארץיות" ומ"כబלי העיריות". לא "רמת התודעה" מונעת את תרצה מהDIRה למחות יחסית הערים שבין עקיביה אלא, להפן, יחסי הערים הפוטנציאליים מנעו ממנה את האפשרות לראות ולהבין מה שככל נערה בת גילה הייתה מסוגלת להבין עצמה.

לאור האמור לעיל, אין ספק שקיימת שניות ביחסה של תרצה לביעית "העיריות". כי, מצד אחד, חוויות הערים היא חלק בלתי נפרד מהחוויותה, שהרי נשואה היא למי שאמרו היה להיות אביה. אך, מצד שני, מבחינה פסיכולוגית ומוסרית מבקשת היא להוכיח את קיומה של אותה חוות,

הן לגבי עצמה, ובעיקר לגבי אמה. הסתירה בין הווית העריות שהיא חיה בתוכה לבין תודעת העיריות שאotta מבקשת היא להוכיח, מוצאת את פתרונה בביטויים התמונתיים של "כפל דמות", השווים לאורך היצירה, במובן זה שעינה ואוזניה של תרצה כרויות לכל גiley של "כפל דמות". ועל כן לא נטעה אם נאמר ש"כפל הדמות" אינו רק מציאות אובייקטיבית שאotta מתארת תרצה, אלא בעיקר חוות אישית, או מערכת חוות אישיות, שאוותן בוררת תרצה, מושם חוותה זו של "כפל דמות" היא הביטוי האונטי של חוותה. מה שגורם למחשבה שירמת התודעה של תרצה נמוכה - הוא חוסר יכולתה לתת ביטוי מושגי חוותותה. אבל לגבי עינייה המורכב, קשה לדוש ממנה שתהיה דמות ופלקטיבית, שעולמה הפנימי יזכה לביטוי עינוי. על כן אין פלא אם "קורא רגיל" מסוגל להבין את עניינה טוב ממנה. וזאת מושם ש"הקרוא הרגיל" אינו מעורב עד עומק נਸותו בחיים אמביוולנטיים, קופטיים, לאין מועצא. لكن קל ל"קורא הרגיל" להבין ולשפט באופן אובייקטיבי. גורלו אינו תלוי באופן שהוא מבין את הסיפור. לא כן מערובתה מונעת ממנה בהכרח וראייה אובייקטיבית. תרצה תרצה. אינה "קורא רגיל" הקוראת את סיפורה. لكن אביה ואת הוויה והויל שביבה. הוכחה לכך שתרצה מבינה באופן אופן הבנתה הוא גורלי בשביבה. הוכחה לכך שתרצה מבינה עם עקיביה רגשי את החויה של "שורש העיריות" העומד ביסוד נישואיה עם עקיביה הנזכרת. מודיע, אם כן, אין תרצה תופשת זאת? מה גם שכאפי שכבר גילינו לגבי תבונתה של תרצה, זו כבר הוכיחה את עצמה בעניינים נוספים: התשובה לתמייה זו נעוצה ברעיון שבגלל נישואיה עם עקיביה מזל, אין תרצה מסוגלת לראות את אמה ואת עצמה כ"שותפות" ליעוז של אותו גבר. משמע: הפסיכולוגיה קובעת את רמת ההכרה! וכן, על מנת "לחלי" את אמה מחשד של עריות, מתייחסת תרצה אל אמה כאלו "אלוהות". בכך "משחררת" תרצה את אמה מ"כబלי הארץיות" ומ"כబלי העיריות". לא "רמת התודעה" מונעת את תרצה מהDIRה למחות יחסית הערים שבין עקיביה אלא, להפן, יחסי הערים הפוטנציאליים מנעו ממנה את האפשרות לראות ולהבין מה שככל נערה בת גילה הייתה מסוגלת להבין עצמה.

ג. תרצה יוצרת את הקונסטולציה שבמסגרתה מופיעות התמונות.

דוגמה נוספת לאופן שבו יוצרת תרצה את המציגות, וכן מפרש את אותה, מוצאים אנו בקטע שבו מספרת תרצה על מינטshi שהגידה לה יותר ממה שחפיצה. ופתאום, כמו להסביר את אשר דברה, סיפורה

מל תשובה בלתי מחייבת. "מחר לפנות ערָב בִּירַעַר". ועל כך לוחצת תרצה: "בְּאֵיזו שְׁעה?"

אין ספק שתרצה, כפי שהיא מופיעה בסצנות הנזכרות, מוכיחה את עצמה, את שליטתה, את יכולת המnipולציה שלה, את שרונו ההסתכלות שלה, את סגולות הביקורת שלה, את הטרוקום ואת יכולתה לנצל את כל אלה לשילטה על מזל. משום כך, ובגלל כל אלה, אין לומר על תרצה שדרגת המודעות שלה "נמוכה". אלא שבניגוד לירמת התודעה הגבוהה", נאמר כך, שmaghalah תרצה במלחך "כיבושו" של עקביה מזל, אין תרצה מגלת "ירמת תודעה" מקבילה כאשר מדובר ביחסיה לאמה. בפרשה זו, יש להזדמנות, אין תרצה קשורת בין מות אמה לבין אהבתה הנכובת לעקביה מזל. מילא אין תרצה מבינה שיש משחו יוצאת דופן במעשהיה של אמה ערָב מותה. תרצה איננה מבינה מדויק קראה לה את המכabbים ערָב מותה. אינה מבינה מדויק שרפפה אותן. מדויק לבשה בגדים לבנים? ומדוע הייתה אמה נוהגת לשבת אל החלון?

מה שמצוור לגבי "תודעתה הנמוכה" של תרצה בתחום זה הוא, שככל נערה בת גילה הייתה תופשת ללא כל קושי של כל מעשיה של לאה נגורים מהבתה הנכובת. מדויק, אם כן, אין תרצה תופשת זאת? מה גם שכפי שכבר גילינו לגבי תבונתה של תרצה, זו כבר הוכיחה את עצמה בעניינים יותר מורכבים! התשובה לתמייה זו נעוצה ברעיון שבגלל נישואיה עם עקביה מזל, אין תרצה מסוגלת לראות את אמה ואת עצמה כ"שותפות" ליצוע של אותו גבר. משמע: הפסיכולוגיה קבועת את רמת ההכרה! וכן, על מנת "לחלי" את אמה מחשד של עריות, מתייחסת תרצה אל אמה כאל "אלוהות". בכך "משחררת" תרצה את אמה מ"כబלי הארץיות" ומ"כబלי העניות". לא "ירמת תודעה" מונעת את תרצה מהדריה למחות יחסית העירויות שבין עקביה לאם, להפוך, יחסית העירויות הפוטנציאליים מנגעו ממנה את האפשרות לראות ולהבין מה שככל נערה בת גילה הייתה מסוגלת להבין עצמה.

לאור האמור לעיל, אין ספק שקיימת שניות ביחסה של תרצה לביעית "העיריות". כי, מצד אחד, חוויות העיריות היא חילק בלתי נפרד מהחוויותה, שהרי נשואה היא למי שאמור היה להיות אביה. אך, מצד שני, מבחינה פסיכולוגית ומוסרית מבקשת היא להכחיש את קיומה של אותה חוויה,

ב. תרצה בוררת אותן.

ג. תרצה יוצרת את הקונסטולציה שבמסגרתה מופיעות התמונהות.

דוגמה מלפפת לאופן שבו יוצרת תרצה את המציגות, ואף מפרש את אותה, מוצאים אנו בקטע שבו מספרת תרצה על מינטשי שהגידה לה יותר ממה שבחפה. ופתאום, כמו להסביר את אשר דברה, סיפרה

בעלה" (מה). מושם כך לא נטעה אם נאמר, שתרצה מבקשת את הסכמתם למעשה שכבר נעשה. היא מבקשת את אישורם. בתהlixir "האישור" - חמשה שלבים:

1. החלום;
2. העימות עם מינץ;
3. העימות עם מינטשי;
4. המחלתה;
5. האישור!

החלום הוא השלב הראשון במאבקה של תרצה למען אישור נישואיה; אלא שהחלום מציג בפניה יסודות מאויימים, שעיקרם אזהרה מפני העיריות. עיקר האזהרה מופיע בהכרזת הזקונה: "לא בת לאה את! הלא בת לאה את... הטלאים אינם יודעים את מקום המרעה אשר רעו אמותיהם..." (מו). דהיינו: לאה ובת לאה רועות באוטנו מרעה. עקיבא מושם כאן ממקום המרעה המשותף של האם ובתה. תרצה פוטרת את החלום כלאוחר יד. תרצה אינה נרתעת. העיריות מאויימים עליה אבל גם מرتקיים אותה!¹⁴

השלב השני במאבקה של תרצה מכוןן, כאמור, לעבר אביה, מינץ. יש הסבורים שלפחות בתת-מודע שלו ביקש מינץ לנוט את תרצה לחיקו של עקיבאה מול.¹⁵ רעיון זה של התת-מודע מקובל علينו, מפני שכיוום, בשפעת הפסיכואנאליזה, מכירים אנו בקיומו. אלא שבכל זאת ראוי היה להוכיח את קיומו בכוח פועל ביצורה. והנה ביצירה זו ניתנה לנו ההזדמנות להציג לנביב התת-מודע של מינץ, וזאת בעוזת תרצה. שהרין, במידה שתרצה מבקשת להתייחס לתגבורותיו הרוגשיות של אביה (התת-מודע שלו), לקראת אפשרויות נישואיה עם עקיבאה מול, הרשותה היא שאביה מתנגד לנישואיה. למשל, תוך כדי ביקורו של אביה, בשעת מחלוקת, מייעץ לה אביה שלא תרד מן המיטה.עונה לו תרצה: "לא, כי ארד קרأتي כמתעקשת, דמייתי כי ימאן אבּי לתני לסת אל חתני" (מו). ובהמשך: "אולי יסלח לי כי עשית דבר אשר לא עשה. אבי הטוב, אבי הטוב, צעק לבּי בקרובי... חפצתי להוריד את עיני... ואקרה אבא האם לא שמעת?" (מו-מו).

מינוטשי על הבלהה שתקפה אותה כאשר לא ידעה להבחן בין בעלה לבין אחיו התאום הדומה לו (כד). התבוננותה של תרצה היא חזקה ונוקבת:

- א. תרצה מרגישה שמינוטשי מבקשת להסביר את אשר סיירה.
- ב. תרצה מבינה שהסיפור האישי של מינוטשי נועד להסביר את אשר סיירה מינוטשי.
- ג. תרצה מבינה שהסיפור שנועד להסביר הוא המשחיש את עיתון של מינוטשי ושל תרצה.

שהרי למינוטשי שני בעליים, עקיבאה וגוטליב, ואילו לתרצה שני אבות, שהם גם שני בעליים. ונוסף על כך את דבריו של ג' שקד, אשר בדינו ב"סיפור פשוט" קובע כי: "בניגוד לדוסטויבסקי או י"ח ברנר, ובdomina לטולstoi, אין ידמות המספר' של עגנון וגבוריו (ברומן זה) דמיות מהחרחות, שעולמן הפנימי זכה לבייטוי עיוני. הם אינם סוקרים את ישותם".¹⁶ לדעתנו, דברים אלה נכונים גם לגבי הסיפור "בדמיימה". ומשום לכך, אף-על-פי שתרצה אינה נותנת ביטוי מושגי אינטלקטואלי לטרגדיה שלה, אין פירוש הדבר שאינה מבינה אותה.

2.

הפרק המתחילה עם שובה של תרצה מן העיר, לאחר שפתחה את רצונה על עקיבאה מל (מה-נ), הוא פרק "המאבק"!¹⁷ מזור, עד כמה שהדבר יישמע, באורח סובייקטיבי מאמינה תרצה כי אביה ומינוטשי עלולים להתנגד לנישואיה עם עקיבאה מול, על כן רואה היא צורך לכפות גם עליהם את רצונה. אמרנו שמאbek זה הוא מזור, מושם שאביבא דכליל עולם, היו אלה מינוטשי ואביה שניתבו אותה אל זרועות עקיבאה, והנה, לפעתנו, דזוקה כנדס מנהלת היא את המאבק. באשר למאבקה באביה, דומה שהמאבק הקשור ב"ניסיונו העויה" שלתוכם עומדת היא להיכנס. ובאשר למינוטשי, הבעיה מורכבת יותר. ויש להציג כי מאבקים אלה של תרצה, שאנו דנים בהם, מתנהלים לאחר שתרצה אירשה לה את עקיבאה מול, או מכל מקום, רואה את עצמה מאורשת לו. מבחינה אישית, כבר הכרעה תרצה את הכרעתה: "ידעתי כי עלי להתנפל על צוארי אבּי.... אבּי הטוב... צעק לבּי בקרובי... אבא ממש נתארשתי" (מו). ובאשר למינוטשי: "יומדוע לא תברכני מ早晚 טוב?" וכלה בהכרזת הדрамטית: "אולם אני חותמי עשה... חותת אשנה נאמנה האוחבת את

בעלה" (מה). משום כך לא נטעה אם נאמר, שתרצה מבקשת את הסכמתם למעשה שכבר נעשה. היא מבקשת את אישורם. בתהליך "האישור" - חמישה שלבים:

1. החלום;
2. העימות עם מינץ;
3. העימות עם מינטשי;
4. המלצה;
5. האישור!

החלום הוא השלב הראשון במאבקה של תרצה למען אישור נישואיה; אלא שהחלום מציג בפניה יסודות מאויימים, שעיקרם אזהרה מפני העיריות. עיקר האזהרה מופיע בהכרזות הזקונה: "לא בת לאה את! הלא בת לאה את... הטלאים אינם יודעים את מקום המרעה אשר רעו אמותיהם..." (מו). דהיינו: לאה ובת לאה רועות באותו מרעה. עקיבא מוזל והוא מקום המרעה המשותף של האם ובתה. תרצה פוטרת את החלום כלאוחר יד. תרצה אינה נרתעת. העיריות מאויימים עליה אבל גם מرتקיים אותה!¹⁴

השלב השני במאבקה של תרצה מכון, כאמור, לעבר אביה, מינץ. יש הסבורים שלפחות בתת-מודע שלו ביקש מינץ לנוטט את תרצה לחיקו של עקיבאה מול.¹⁵ רעיון זה של התת-מודע מקובל עליינו, מפני שכיוום, בהשפעת הפסיכואנאליזה, מכירים אנו בקיומו. אלא שבכל זאת ראוי היה להוכיח את קיומו ככוח פועל ביצורה. והנה ביצירה זו ניתנה לנו ההזדמנות להציג לנכבי התת-מודע של מינץ, וזאת בעורת תרצה. שחררי, במידה שתרצה מבקשת להתייחס לתגבותיו הרגשות של אביה (התת-מודע שלו), לקראת אפשרויות נישואיה עם עקיבאה מול, הרגשותה היא שאביה מתנגד לנישואיה. למשל, תוך כדי ביקורו של אביה, בשעת מחלוקת, מייעץ לה אביה שלא תרד מן המיטה.עונה לו תרצה: "לא, כי ארד קרأتي כמתעקשת, דמיתי כי ימאן אבי לסת אל חתני" (מו). ובהמשך: "אולי יסלח לי כי עשית דבר אשר לא עשה. אבי הטוב, אבי הטוב, צעק לבני בקרובי... חפצתי להוריד את עיני... ואקרה בא האם לא שמעת?" (מו-מו).

מינוטשי על הבלהה שתקפה אותה כאשר לא ידעה להבחין בין בעלה לבין אחיו התאום הדומה לו (כד). התובוננותה של תרצה היא חדה ונוקבת:

- א. תרצה מרגישה שמינוטשי מבקשת להסביר את אשר סיירה.
- ב. תרצה מבינה שהסיפור האיש של מינוטשי נועד להסביר את אשר סיירה מינטשי.
- ג. תרצה מבינה שהסיפור שנועד להסביר הוא הממחיש את עייתן של מינטשי ושל תרצה.

שהרי למינוטשי שני בעליים, עקיבאה וגוטליב, ואילו לתרצה שני אבות, שהם גם שני בעליים. ונוטף על כך את דבריו של ג' שקד, אשר בדיונו ב"סיפור פשוט" קובע כי: "בנייה לדוסטויבסקי או י"ח ברנו, ובdomina לטולstoi, אין 'דמות המספר' של עגנון וגבורי (ברומן זה) דמיות מההרהור, שעולמן הפנימי זכה לביטוי עיוני. הם אינם סוקרים את ישותם".¹⁶ לדעתנו, דברים אלה נכונים גם לגבי הסיפור "בדמיימה". ומשום כך, אף-על-פי שתרצה אינה נותנת ביטוי מושגי אינטלקטואלי לטרגדיה שלה, אין פירוש הדבר שהיא מבינה אותה.

2.

הפרק המתיחיל עם שובה של תרצה מן העיר, לאחר שפתחה את רצוניה על עקיבאה מול (מה-נ), הוא פרק "המאבק"!¹⁷ מוזר, עד כמה שהדבר ישם, באורח סובייקטיבי מאמינה תרצה כי אביה ומינוטשי עלולים להתנגד לנישואיה עם עקיבאה מול, על כן רואה היא צורך לכפות גם עליהם את רצוניה. אמרנו שמאבק זה הוא מוזר, משום שלאיבא דכלוי עלמא, היו אלה מינוטשי ואביה שניתנוו אותה אל זרועות עקיבאה, והנה, לפעתנו, דווקא כנגדם מנהלת היא את המאבק. באשר למאבקה באביה, דומה שהמאבק הקשור ב"ನישואי העיריות" שלתוכם עומדות היא להיכנס. ובאשר למינוטשי, הבעיה מורכבת יותר. ויש להציג כי מאבקים אלה של תרצה, שאנו דנים בהם, מתנהלים לאחר שתרצה אירשה לה את עקיבאה מול, או מכל מקום, רואה את עצמה מאורשת ל. מבחינה אישית, כבר הכרעה תרצה את הכרעתה: "ידעתי כי עלי להתנפל על צוארך... אבי הטוב... צעק לבני בקרובי... אבא אמרש נטאראשטי" (מו). ובאשר למינוטשי: "ומדובר לא תרכיני במול טוב?!" וכלה בהכרזתה הדרמטית: "אולם אני חותמי עשה... חותמת אשא נאמנה האהבת את

عقبיה מזל. לעיתים שורה על יחסים אלה אווירה של איום נסתר: "יואנכי עומדות על המשמר, פן תפרוץ חלילה מלחתת דברים בין אבי ובין בעלי" (ג'). אבל ביסודה של דבר, יחסים אלה הם יחס כפלה. מינץ מביא ספר מרארון ספריו מנהה לעקביה מזל. מינץ ועקביה מרבבים לשוחה: "זה מדבר וזה יוננו. ככה יעשן כל הלילות" (שם). האין כאן יחס אשמה וכפלה? אם כך, האם לא יתכן שמיין "הסגנו" בכל זאת את תרצה לדידי עקביה, על מנת לכפר על חטאוי אין ספק כי באשר לנישואיה האפשריים של תרצה עם עקביה מזל, קיימת אמביולנטיות קווטבית בנפשו של מינץ.

האמביולנטיות היא אכן קווטבית, אבל גם נסתורת וכמושה מתודעתו ומשמעותו של מינץ. כאמור, ההתנגדות בין הרצון לכפרה מצד אחד לבין החחד מפני העיריות מצד שני היא כה קשה, עד שמיין אינו מסוגל להבין את מיניעו ואת התנגדותו בכל כיוון שהוא.

אבל קיים יסוד נוסף המכוביד על מינץ לקבוע את עמדתו לגבי נישואיו בתו עם עקביה, מי שאמור היה להיות אביה, והוא: "יחס עיריות" פוטנציאליים בין מינץ לבתו, סיפורה של תרצה: "בערב אכלנו את ארוחת הערב יחד ולאור מנורה אחת עשינו את מלאכתנו. بعد הגולה הלבנה שלחה לנו המנורה אורה וצלילי ראשינו היו לאחד..."; "ובעהר שעות יקום אבי, יחליק שערותינו ואמר ועתה שכבי נא תרצה. מה אהבתני ווי החיבורו(!), תמיד שמחותי עליה(!)". כאילו כל אשר אמר אליו אבי המשיך מהrhoורי לבו הוא. כאמור לבבו דיבר עמי תחילת ועתה פה אל פה(!). אז אמרתי לאבוי אם לא תשכט לא אשכט גם אני..." (כ').¹⁶

"כפל דמות" שכמוו כ"אבדו זותות" מאים על שלמותן הנפשית של הדמויות הפעולות... מינץ ידוע ואני ידוע את עצמו. אבל לא מפני שאינו מודע ליתנת הכרתו, אלא מפני שעצם "זותות" מוטלת בספק. ועל כן התנגדותו של מינץ לנישואיו תרצה ועקביה היא אמיתית, כשם שאמיתות היא הסכמתו ואמייתני רצונו באותה נישואין:

אבל באשר לעימות הבא בין תרצה למיניטשי (מח-מט), יש לקבוע כי העימות שמדובר בו הוא בלתי צפוי לחלווטין. בעימות זהה מביאה מיניטשי את התנגדותה הנחרצת לנישואיו תרצה לעקביה מזל: "התאמרי

שני נושאים עולים כאן, בעת ובעונה אחת, על הפרק: בזעקותיה, מגיבה תרצה כנגד ההתנגדות הצפויה של אביה לנישואיה, אבל גם חרדה היא למחשבה שעשתה דבר אשר לא יעשה, כי עומדת היא להינsha למי שאמור היה להיות אביה, ובכך חזרנו אל הנושא של "גilioi העיריות". ועוד, בנסיבות על עקביה מזל על שלא בא לבקרה בשעת מלחמה, מיחסת תרצה את התנהגותו לפחדו מפני אביה: "רגע קצפת עליו כי מוג לב הו, כי יראה הוא את אביו" (מט). הפחד שמייחשת תרצה לעקביה הוא בעינה ראה נספתת לכך שאביה, במת-הכרתו, מתנגד לנישואיה עס עקביה. בכך גם בתגובהה של תרצה לבשותה אביה, לאחר החלמתה, כי בלבכם לפקד את קבר אמה, תפגוש שם את עקביה מזל. תרצה מגיבה בתודהמה: "נדחתני והשתוממתי לשמעה הזאת" (נ). ברור מכל אלה, כי בתודעתה או בתת-תודעתה, אין תרצה מרגישה כאילו "רווקדת" היא לפני החוטים שימוש אביה ב"תת-תודעתו". להפוך, לפי הרגשה להחמתה היא ב"תת-מודע" של אביה, המתנגד באמת לנישואיה עס עקביה מזל. אמנם, הרגשה הסובייקטיבית של תרצה, כאילו אביה מתנגד לנישואיה עס עקביה מזל, אין בה כדי לסתור את ההנחה בדבר רצונו התת-מודע להשיאה לעקביה מזל, ועם זאת אין בה כדי לאשר זאת. מכל מקום, אין לשולח את החשיבות שיש להרגשה הסובייקטיבית של תרצה ביחסה לתת-מודע של אביה. הרגשה של תרצה, כאילו פועלת היא בתחום "עולם עזין" - חשובה כשהיא עצמה. והראיה: החלטתו של אביה להשיאה דווקא לנדא! מינץ שולח את השדן גוטסקיןיד ואף זמן אותו לפגישה בבתו (כט-לא). מינץ ממלייך בפניה תרצה על לנדא (לה). והנה בדרך אגב, כאן לפניו ראייה שכגד, או ראייה לשילת ההנחה כאילו תרצה נתונה להשဖעת רצונותיהם של אביה או של מיניטשי, שהרי חרב רצונו המוצחר של אביה להשיאה לנדא, וחרב הרגשה הסובייקטיבית והאובייקטיבית כי אביה ממלייך עלי, דוחה תרצה את לנדא באופן מוחלט: "בכל זאת לא זברנו דבר" אומרת תרצה, "כפי הקיפה הדממה את לבי. גם לנדא החריש, רק לרוגעים דבר אל הסוסים" (לט).

אף-על-פי-כן ובכל זאת, מצד אחר אי-אפשר להתעלם מן המחשבה, שבستر לבו בקש מינץ שתרצה בתו תינsha בכל זאת לעקביה מזל. שהרי, בסוף סיפורה מתוארים יחס קרבה מיוחדים בין מינץ לבין

עקביה מזל. לעיתים שורה על יחסים אלה אווירה של איום נסתר: "יואנכי עומדת על המשמר, פן תפרוץ חלילה מלחתת דברים בין אבי ובין בעלי" (נג). אבל בסודו של דבר, ייחסים אלה הם יחס כפלה. מינץ מביא ספר מרון ספריו מנהה לעקביה מזל. מינץ ועקביה מרבבים לשוחה: "זה מדבר וזה יוננו. ככה יעשה כל הלילות" (שם). האין כאן יחס אשמה וכפלה? אם כך, האם לא יתכן שמיין "הסגירות" בכל זאת את תרצה לדידי עקביה, על מנת לכפר על חטא? אין ספק כי באשר לנישואיה האפשריים של תרצה עם עקביה מזל, קיימת אמביולנטיות קוטבית בנפשו של מינץ.

האמביולנטיות היא אכן קוטבית, אבל גם נסתרת וכמוסה מתודעתו ומשמעותו של מינץ. כאמור, ההתנגדות בין הרצון לכפרה מצד אחד לבין החפץ מפני העיריות מצד שני היא כה קשה, עד שמיין אינו מסוגל להבין את מיניעו ואת התנגדותו בכל כיוון שהוא.

אבל קיים יסוד נוסף המכובד על מינץ לקבוע את עמדתו לגבי נישואין בתו עם עקביה, מי שאמור היה להיות אביה, והוא: "יחס עיריות" פוטנציאליים בין מינץ לבתו, סיפורה של תרצה: "בערב אכלנו את ארוחת הערב יחד ולאור מנורה אחת עשינו את מלאכתנו. بعد הגולה הלבנה שלחה לנו המנוחה אורה וצללי ראשינו היו לאחד..."; ובעשר שנות יקום אבי, יחליק שערותיו ויאמר ועתה שכבי נא תרצה. מה אהבתני ווי החיבור(!), תמיד שמחותי עליה!). כאילו כל אשר אמר אליו אבי המשיך מהרהוריו לבו הוא. כאמור לבבו דיבר עמי תחילת ועתה פה אל פה(!). אז אמרתי לאבי אם לא תשכב לא אשכב גם אני..." (כז).¹⁶

"כפל דמות" שכמוו כ"אבדו זהות" מאים על שלמותן הנפשית של הדמויות הפועלות... מינץ יודע ואני יודע את עצמו. אבל לא מפני שאינו מודע ליתנת הכרתו, אלא מפני שעצם "זהותו" מוטלת בספק. ועל כן התנגדותו של מינץ לנישואין תרצה ועקביה היא אמיתית, כשם שאמיתות היא הסכמתו ואמיתתי רצונו באותה נישואין!

אבל באשר לעימות הבא בין תרצה למיניטשי (מח-מט), יש לקבוע כי העימות שמדובר בו הוא בלתי צפוי לחלוון. בעימות זהה מביאה מיניטשי את התנגדותה הנחרצת לנישואין תרצה לעקביה מזל: "התאמרי

שני נושאים עולים כאן, בעת ובעונה אחת, על הפרק: בזעקה, מגיבה תרצה כנגד התנגדות הצפופה של אביה לנישואיה, אבל גם חרדה היא למחשבה שעשתה דבר אשר לא יעשה, כי עמדת היא להינsha לממי שאמור היה להיות אביה, ובכך חזרנו אל הנושא של "גilioi העיריות". ועוד, בנסיבות על עקביה מזל על שלא בא לבקרה בשעת מלחמה, מיחסת תרצה את התנגדותנו לפחו מפני אביה: "רגע קפתי עליו כי מוג לב הו, כי ירא הוא את אביו" (מט). הפחד שמייחשת תרצה לעקביה הוא בעינה ראה נספתת לכך שאביה, בתה-הכרתו, מתנגד לנישואיה עם עקביה. כך גם בתגובהה של תרצה לבשורת אביה, לאחר החלמה, כי בלבכם לפקיד את קבר אמה, תפגוש שם את עקביה מזל. תרצה מגיבה בתודה מה: "נדמהתי והשתוממתי לשמהה הזאת" (נ). ברור מכל אלה, כי בתודעה או בתת-תודעה, אין תרצה מרגישה כאילו "רווקות" היא לפני החותמים שימוש אביה ב"תת-תודעתו". להפוך, לפי הרשותה נלחמת היא בא'תת-מודע" של אביה, המתנגד באמצעות לנישואיה עם עקביה מזל. אמנם, ההרגשה הסובייקטיבית של תרצה, כאילו אביה מתנגד לנישואיה עם עקביה מזל, אין בה כדי לסתור את ההנחה בדבר רצונו התת-מודע להשניה לעקביה מזל, ועם זאת אין בה כדי לאשר זאת. מכל מקום, אין לשולח את החשיבות שיש להרגשה הסובייקטיבית של תרצה ביחסה לתת-מודע של אביה. ההרגשה של תרצה, כאילו פועלת היא בתוך "עולם עזין" - חשובה כשהיא עצמה. והראיה: החלטתו של אביה להשיאה דווקא לנדי! מינץ שולח את השדן גוטסקינד ואף זמן אותו לפגישה בבתו (קט-לא). מינץ ממלייך בפניה תרצה על לנדי (לה). והנה בדרך אגב, כאין לפניו ראייה שכגד, או ראייה לשילת ההנחה כאילו תרצה נתונה להשפעת רצונותיהם של אביה או של מיניטשי, שהרי רצונו המוצחר של אביה להשיאה לנדי, וחסר ההרגשה הסובייקטיבית והאובייקטיבית כי אביה ממלייך עליו, דוחה תרצה את לנדי באופן מוחלט: "בכל זאת לא דברנו דבר" אומרת תרצה, "כי הקיפה הדממה את לבי. גם לנדי החריש, רק לרגעים דבר אל הסוסים" (לט).

אף-על-פי-כן ובכל זאת, מצד אחר אי-אפשר להתעלם מן המחשבה, שבستر לבו בקש מינץ שתרצה בתו תינsha בכל זאת לעקביה מזל. שהרי, בסוף סיפורה מתוארים יחס קרבה מיוחדים בין מינץ לבין

עלינו לחזור בנו מכל ה"האשומות" שהוטחו במינטשי, כדי למכתילה ניוטה את תרצה אל זרעות עקביה מזל. ואו נצורך לפרש אחרת את והוא בן ארבעים... כי בעוד שנים אחדות הוא עצ' ייבש..." (מח). מה שמליה יותר הוא, שתרצה מתיחסת להתנדותה של מינטשי כל דבר מובן מאליו, כדי ציפתה לה: "ידעתי כי אביו שלח אותה, ואסתיר מהשווות..." (שם), דהיינו: תרצה חושדת כי מינטשי ואביה עשו יד אחת למנוע את נישואיה לעקביה מזל. וכן, בהמשך הדברים, לאחר שמנטשי מדגישה את גילו המבוגר של עקביה, זו עת תרצה: "שמעתי את דבריה ואקרה ידעתי את אשר יש בפה להגיד..." (שם). והשאלה, האםאמת דברת מינטשי כשהיא טוענת שנין נישואין תרצה ועקביה לא על דעתה? לכארה אמת דברת מינטשי, שהרי תרצה מאשרת כי ניחשה מרأس וגס ידעה שמנטשי תתנגד לנישואיה. ועם זאת, אילו לאורך הסיפור היינו נשאלים על עמדתה של מינטשי, לא היה עולה על דעתנו אף לרוגע להאמין שמנטשי אמרה להתנגד לנישואית תרצה עם עקביה. שהרי מינטשי נתפסת בדרך כלל כמי שנימוטה את תרצה אל חיקו של עקביה מזל.

מבחן זה, יש מקום למחשבה שבシוחתיה עם תרצה לא התכוונה מינטשי לנוט את תרצה לזרעות עקביה. ומשום כך התנדותה של מינטשי לנישואיו תרצה עם עקביה - התנדות של אמת היא. ואכן, מה אפשר לדרש מינטשי, אם לא נאמנות לבתה של מי שהיתה חברתת הטובה ביותר ביוור, לאה! נאמנות לתרצה, "שאמורה הייתה" להיות בתה של מינטשי אילו נישאה לעקביה מזל, והוא עקביה מזל שי"אמור היה להיות" אביה של תרצה, אילו נישאה לו מינטשי? ומשום כך, הנאמנות מחייבת. מינטשי לא תפרק את תרצה, "בתה" ובת לאה, לנישואין עם "עץ יבש". אבל מצד שני, עם סיום הוויכוח בין מינטשי לתרצה, מצדקת כאילו מינטשי: "תקפיך משונה תפקידי, יידידי, תפקיך דודה רעה. אבל מה עשתה. חשבתי כי שגונות נערה צערה שגינותיך" (מט). לפיכך, דומה כאילו, כל "התנדותה" של מינטשיunami, מזין למחזה". לפי תפישה זו איןסה מינטשי את תרצה אינטשי פנימי ללכת בדרך שאינה שלה.¹⁷ על כן לא קל להסביר את התנדותה של מינטשי בשורתה של תרצה על נישואיה הקרובים עס עקביה. אבל קשה יותר, אם אכן ניתן, להסביר את חשונתיה של תרצה, כאילו עשתה מינטשיJD את עס אביה למנוע את נישואיה. לכן אם נבקש להסביר את התנדותה של מינטשי, יהיה علينا לבדוק מחדש את כל הקונספירציה התנדותה של מינטשי, או שמא הייתה זו נשיקה של "יהודיה איש קריות"? נשיקת אמת? או שמא הייתה זו נשיקה של תרצה. שהרי יש להזות שכאשר שלנו לגבי תפקידה של מינטשי בחזי תרצה. שהרי יש להזות שכאשר כאשר אנו קוראים את תגובותיה של מינטשי בקריאה ישורה, ללא מטען החשודות כנדה, המוחשות לה בדרך כלל, לא נכון להשחרר מן הרווחים כי תגובותיה הנחרצות של מינטשי נגד נישואיו תרצה הן ישירות, כנות וספונטניות. ועל כן יש להסביר לקביעה שאכן בירוש מזוהירה מינטשי את תרצה מפני נישואין שעולמים לגרים לקטטוטופת. אם כך, יהיה

לפי תפיסה זו שמא הייתה תרצה אמת בזאת שהיא לא מוכתילה בנשיקה הזאת" (מט). האם צדקה תרצה כאשר האמונה שהיתה זו ולאמיתו של דבר, האם לא הייתה הצדקה לדמותות של מינטשי? האם לא "גנבה" ממנה לאה את אהובתה? האם לא נשאר לבה חלל בקרבה, מזוז ועד הימים? אנחנו מכירים את מינטשי: "הפוקדת עוזן אם על בני" (טו). מודיע לא תפקוד מינטשי את עוזן אמה המתה על בתה, תרצה?

עלינו לחזור בנו מכל ה"האשומות" שהווטחו במינטשי, כדי למכתילה ניוטה את תרצה אל זרועות עקביה מזל. ואו נצורך לפרש אחרת את טיב מערכת היחסים האינטימית שבין תרצה למינטשי.

לפי תפישה אחרת, מתייחסת מינטשי לתרצה כ"בת סודה". שחרי עקביה, כאמור היה להיות בעלה של מינטשי, הוא זה שאמור היה להיות אביה של תרצה, אילו נישאה מינטשי לעקביה. על כן אין פלא אם מינטשי מוצאת בתרצה "שותפה" לסתות אהבותה הנכזבת לעקביה, בלי שימושה על דעתה של מינטשי שמא בעשותה כך "תדביק" את תרצה ב"חידקי האהבה" לעקביה מזל.

מבחן זה, יש מקום למחשבה שבשיחותיה עם תרצה לא התכוונה מינטשי לנוט את תרצה לזרועות עקביה. ומשום כך התנגדותה של מינטשי לנישואיו תרצה עם עקביה - התנגדות של אמת היא. ואכן, מה אפשר לדרש מ민טשי, אם לא נאמנות לבתה של מי שהיתה חברתה הטובה ביותר, לא? נאמנות לתרצה, "שאמורה הייתה להיות תרצה אל חיקו של עקביה מזל.

בהתה של מינטשי אילו נישאה לעקביה מזל, הוא עקביה מזל שאמור היה להיות" אביה של תרצה, אילו נישאה לו מינטשי ומשום כך, הנאמנות מחיבת. מינטשי לא תפרק את תרצה, "בתה" ובת לאה, לנישואין עם "עץ יבש". אבל מצד שני, עם סיום הוויכוח בין מינטשי לתרצה, מצדקת אילו מינטשי: "תפרק משונה תפקידי, יידידי, תפkid דודה רעה. אבל מה עשה. חשבתי כי שגונות נערה צירעה שגונותיך" (מט). לפיכך, דומה אילו, כל "התנגדותה" של מינטשי לנישואיו תרצה היא בחינת בדיקה וניסיון. לבדוק אם נחרצת תרצה בהחלטתה להינsha לעקביה מזל, או שמא אין זו אלא החלטה "פרי מינטשי לשורתה של תרצה על נישואיה הקרובים עם עקביה. אבל קשה יותר, אם אכן ניתן, להסביר את חשיבותה של תרצה, אילו עשתה מינטשי יד אחת עם אביה למנווע את נישואיה. לכן אם נבקש להסביר את התנגדותה של מינטשי, יהיה علينا לבדוק מחדש את כל הקונספירציה שלנו לבני תפקידה של מינטשי בחיה תרצה. שחרי יש להזות שכאשר כאשר אנו קוראים את תגובותיה של מינטשי בקריאת ישירה, ללא מטען החשדות כנגדה, המיחוסות לה בדרך כלל, לא נוכל להשתחזר מן הרושים כי תגובותיה הנחרצות של מינטשי נגד נישואי תרצה הן ישירות, כנותם וספונטניות. ועל כן יש להסתכם לקביעה שakan בירוש מורה מינטשי את תרצה מפני נישואין שעולים גורום לקטטרופה. אם כן, יהיה

כ"ל ברכך אותן ברכת מל' טוב באתי הנהי", אומרת מינטשי בפליאה מינטשי אף מנמקת את התנגדותה: "וואולם את נערה צירעה והוא בן ארבעים... כי بعد שנים אחדות הוא עצ' ייבש..." (מח). מה שמלילא יותר הוא, שתרצה מתיחסת להתנגדותה של מינטשי כאשר מוכן מאליו, כאילו ציפתה לה: "ידעתי כי אבי שלח אותה, ואסתיר מחששתי..." (שם), דהיינו: תרצה חוותה כי מינטשי ואביה עשו יד אחת למנוע את נישואיה לעקביה מזל. וכן, בהמשך הדברים, לאחר שמנטשי מדגישה את גילו המבוגר של עקביה, זעקה תרצה: "שמעתי את דבריה ואקרה ידעתי את אשר יש בפה להגיד..." (שם). והשאלה, האםאמת דוברת מינטשי כשהיא טוענת שאיןי תרצה ועקביה לא על דעתה? כמובן אמת דוברת מינטשי, שהרי תרצה מארשת כי ניחשה מרASH ו גם ידעה ש민טשי תניגד לנישואיה. ועם זאת, אילו לאורך הסיפור היינו נשאלים על עמדתה של מינטשי, לא היה עולה על דעתנו אף לרוגע להאמין ש민טשי אמרה להtanegד לנישואיו תרצה עם עקביה. שחרי מינטשי נתפסת בדרך כלל כמו שניזוטה את תרצה אל חיקו של עקביה מזל.

בגישה הקיצונית ביותר נתפסת מינטשי כדמות דמונית, החותרת בשיטתיות לקראות מטרה זו. תחילתה חושפת מינטשי בפני תרצה את סוד אהבתה להאה לעקביה אחר-כך היא מצינה בפני תרצה את ספר זכרונות עקביה, שהוא "אם לא כפלגיאט, אזי כתיחה בלתי מחייבת... כל המידע האוטורי שקדחה מינטשי להסביר לתרצה בחריצות חסונה נראה לא אמיתי, מזוויף למחצה". לפי תפישה זו אינסה מינטשי את תרצה אינוס פנימי ללכנת בדרך שאינה שלה.¹⁷ על כן לא קל להסביר את התנגדותה של מינטשי לשורתה של תרצה על נישואיה הקרובים עם עקביה. אבל קשה יותר, אם אכן ניתן, להסביר את חשיבותה של תרצה, אילו עשתה מינטשי יד אחת עם אביה למנווע את נישואיה. לכן אם נבקש להסביר את התנגדותה של מינטשי, יהיה علينا לבדוק מחדש את כל הקונספירציה שלנו לבני תפקידה של מינטשי בחיה תרצה. שחרי יש להזות שכאשר כאשר אנו קוראים את תגובותיה של מינטשי בקריאת ישירה, ללא מטען החשדות כנגדה, המיחוסות לה בדרך כלל, לא נוכל להשתחזר מן הרושים כי תגובותיה הנחרצות של מינטשי נגד נישואי תרצה הן ישירות, כנותם וספונטניות. ועל כן יש להסתכם לקביעה שakan בירוש מורה מינטשי את תרצה מפני נישואין שעולים גורום לקטטרופה. אם כן, יהיה

האומנים שספר גורלה של תרצה מגורלה של פרטשי? ²⁰ החרוף של מכלול הקוטביות שבדמותה של מינטשי בקטעי שיחה אלה הוא "קטלני". כי כ"מלך" מנשкат מינטשי את תרצה. כ"דמota טרגית" בורחת היא מגורל העיריות, הרודף אותה מאז הכרה את עקביה מזל. אבל כ"דמota דמוניות" "מבויות" היא את ה"מעות" והופכת אותו לחלק משנתה בדמות הכלב המעוות, המשמש "שליח" לשנאותיה. אחת התוצאות ההכרחיות של קוטביות זו היא חוסר יכולתה להבחין בין אמת לשקר ובין טוב לרע. מינטשי היא הביטוי הקיצוני של התמונות הערוכים המתוירות ביצירה. מה פלא אם תרצה אינה יודעת אם מינטשי היא "לה" או ל"צירה"?

ה.

האופי האםביולנטי של השדרים שקיבלה תרצה מאביה ומינטשי מחייב אותנו להזכיר את מבטינו לתרצה ולשאול את עצמנו: מה ראתה תרצה שמצאה עניין בעקביה מזל? שאלת זו הינה מקום לשאול גם אילו היוו מושגעים שמיינץ ומינטשי הם האחראים לנישואיה (כד). אלא שכך לא סagi. כי במעטם חנוכת הבית מוסר גוטליב לידי מינטשי אשתו מכתב מעקביה, והוא עקביה שאמור היה להיות עללה הרាសן. אלא שכך לא מסתיימת פרשת ה"עריות". שהרי באותו מועד מתיקה מינטשי סוד עם תרצה, היא תרצה האמורה להיות אשתו של עקביה מזלו ועוד זו שאמורה הייתה להיות אשתו הראשונה (מינטשי) עדין בחיים... (ם).

הסיפוראציה של העיריות, שמננה ברחה, מזכירה למינטשי את המעוות של ימים מוקדם, "זכרה ימים מוקדם. מעות, קראה פתאום..." (שם). אין ספק שמיןטשי מודעת להוויה המעוותת שבה היא תקועה. אלא שבאופן בלתי צפוי מתברר ש"מעות" הוא גם שמו של הכלב, שהוא מכנה מינטשי: "מעות, מעות, מעות בנוי" או: "מעות חכמי". בינו לבין אלה, שמה קץ לחייה, "הצילה" מינטשי לביית את ה"מעות". אלא שאותו מעות, בדמות הכלב, הוא בעל נושא "דמוניות". הוא "יודע" לנוכח על הדור כאשר זה מביא מכתב מגיסטה השנואה... בינו לבין כן "ספר" גורלה של תרצה. כי מינטשי ידעה לחבב את ה"מעות" על תרצה. הכלב "ינבח נביות וצון. חבקתי את מינטשי ומינטשי נשקה לי" (שם). ובסופה של אותה שיחה אומרת מינטשי לתרצה: "יגם מזל ישוב בקרוב. ותחבקני" (שם).

האומנים שספר גורלה של תרצה מגורלה של פרטשיי²⁰ הציגו של מכול הקוטביות שבדמותה של מינטשי בקטעי שיחאה אלה הוא "קטלני". כי כ"מלך" מנשкат מינטשי את תרצה. כ"דמויות טרגיות" בורחת היא מגורל העירות, הרודף אותה מאז הכרה את עקביה מזל. אבל כ"דמויות דמוניית" "UMBRIETTA" היא את ה"מעוות" והופכת אותו לחלק משמתה בדמות הכלב המעוות, המשמש "שליח" לשנאותיה. אחות התוצאות ההכרחיות של קוטביות זו היא חוסר יכולתה להבחין בין אמת לשקר ובין טוב לרע. מינטשי היא הביטוי הקיצוני של התמוטטות הערוכים המתוארות ביצירה. מה פלא אם תרצה אינה יודעת אם מינטשי היא "לה" או ל"צירה"?

ה.

האופי האמביוולנטי של השדרים שקיבלה תרצה מאביה ומינטשי מחייב אותנו להזכיר את מבטינו לתרצה ולשאול את עצמו: מה ראתה תרצה שמצאה עניין בעקביה מזל? שאלה זו היה מקום לשאול גם אילו היוו מושוכנים שמיינץ ומינטשי הם האחראים לנישואיה עם עקביה מזל. לאחרת היה עליינו להתייחס לתרצה כל כוונתה. אבל היא אינה כזאת, אפילו על דעתם של אלה שסבירים שנדחפה בידי מינץ ומינטשי. "חופש הבחירה" הוא מנשנת אפה של היצירה. הוכחה לכך שתרצה אינה מריוונטה מוצאים אנו בדוחייה שדחתה את עקביה מזל בעודו מכתב מעקביה, הוא עקביה שאמור היה להיות עליה, עדין בחיים... (מ).

אכן, חורף כל נסיעותינו לתהות על קנקנה של מינטשי, נשארת אישיותה חידתית. מינטשי היא "דמויות קופטיבית". עקביה דחאה לטובת לאה, ובכל זאת נשarra מינטשי חברתה הטובה ביותר של לאה, ועל כן האם אין מינטשי "מלך"? ועתה, כיוון שנחיתה נהפק לבה חלל בקרבה וירוח קרה" עלתה מדבריה. האם אין מינטשי "דמויות טרגית"? אולם מצד אחר פוקדת מינטשי על פרטשי עון אם על בתה, היא שונאת את גיסתה ומדביקה את כתה בשנאתה (מ). האם אין מינטשי "דמאות דמונית"?²¹ דוגמה מאלפת למעטם שבו מצטרפים יחד כל הקטבים המנוגדים באישיותה של מינטשי הוא המעדן שבו משוחחות מינטשי ותרצה בגן ביתה של מינטשי, בשעת חג "חנוכת הבית" עם הקמת אגן חדש למגוריו אחיו התאום של גוטליב (שם). באותו מסיבת חג, כאשר מתבוננת תרצה בגוטליב ובחיו, נזכרת תרצה בסיפורה של מינטשי על תדמתה, כאשר לא הצליחה להבדיל בין גוטליב בעליה לבן אחיו. כאן כן עתה רואה תרצה את מינטשי ניצבת בין שני "בעליה", בין בעליה לבן אחיו, הוא האח שמנטשי טעתה לחשוב כאילו הוא בעליה (כד). אלא שכך לא סגי. כי במעטם חנוכת הבית מוסר גוטליב לידי מינטשי אשתו מכתב מעקביה, הוא עקביה שאמור היה להיות עליה הרាជון. אלא שכך לא מסתיימת פרשת ה"עריות". שהרי באותו מעדן מינטשי סוד עם תרצה, היא תרצה האמורה להיות אשתו של עקביה מזל ועוד זו שאמורה הייתה להיות אשתו הראשונה (מינטשי) עדין בחיים... (מ).

הסיפוראציה של העירות, שממנה ברחה, מזכירה למינטשי את המעוות של ימים מוקדם, "זיכרה ימים מוקדם. מעוות, קראה פתאום..." (שם). אין ספק שמנטשי מודעת להוויה המעוותת שבה היא תקועה. אלא שבאופן בלתי צפוי מתברר ש"מעוות" הוא גם שמו של הכלב, שהוא מכנה מינטשי: "מעוות, מעוות, מעוות בכי" או: "מעוות חכמי". בינוין להאה, שהוא קץ חייה, "הצלחה" מינטשי לביית את ה"מעוות". אלא שאותו מעתה, בדמות הכלב, הוא בעל שם "דמוניית". הוא "יודע" לנוכח על הדור כאשר זה מביא מכתב מגיסתה השנואה... בינוין לכך "ספר" גורלה של תרצה. כי מינטשי ידעה לחבב את ה"מעוות" על תרצה. הכלב "ינבח נביחות רצון. חבקתי את מינטשי ומינטשי נשקה לי" (שם). ובוסף של אותה שיחאה אומרת מינטשי לתרצה: "יגם מזל ישוב בקרוב. ותתקני" (שם).

בספר זכרונותיו: "ו贊ת פתאום חלפה על אכבי. כלו זכרונות עקביה מזול" (כד). יש להניח שתרצה הבינה כי במשפטים אלה נתן ביטוי למוטו הנפשי.

התשובה היא, שתרצה מתאהבת בעקביה מזל מפני שהיא יודעת שהוא בחינת "מת", אבל כיצד נסביר זאת? תרצה תופשת את עצמה בשני פנים. מצד אחד, ככפילה של אמה אליה להשלים ולתקון מה שהחסירה רף רצונו. لكن במקום השאלה: האם "הסגירות או "לא הסגירות" מינך ומינטשי את תרצה? האם לא היה עדיף לשאל: מה גרים לתרצה שתתעקש להינשא לעקביה מזלי אכן, אמת היא שהיגיון הכללי של הסיפור מחיב שתרצה "תתאהב" בעקביה מזל. ועם זאת, מצד שני יש הכרח ש"היגיון" זה יתפתח באופן הגיוני מתוך האמת הפנימית של הדמיות עצמן. על כן השאלה אוזדות ההיגיון הפנימי של תרצה ה"מחיב" אותה "תתאהב" בעקביה מזל היא שאלה במקומה. והנה, מרובה הפרודוקס מtgtalgla לנו שתרצה נשבת לעקביה מזל דזוקא בכלל חולשותיו. ובמידה שמשמעותה היא להכיר את חולשותיו, כך נשבת היא אליו יותר ויותר.

תרצה אינה מבטלת את קיומם של הפגמים החמורים באישיותו של עקביה מזל. אדרבה, היא מכירה אותם ומכירה בהם. אך דזוקא בהם טמון כוח מシיכתו העצום של עקביה. ובדומה לכך, המבקש להחיקות את בנה המת של השונמיות באמצעות המאגיה, בכך שישיים את משענותו של הנביא על פni הילך (שם), כך תרצה. באמצעות המאגיה תקים תרצה לתחריה את עקביה מזל, " המת".

.1.

لامאגיה מקום מרכז בתרבותה ובמעשיה של תרצה, הפעלת באמצעות שני יסודות עיקוריים: פעליה באמצעות עצמים מאגיים, כגון באמצעות השמלה, ופעלה באמצעות מניפולציות, גם הן נפשות כפעלות מאגיות.

כדי לשים לב שבעינוינו "התאהבותה" של תרצה בעקביה הפכה להוויה מובנת מלאה; אבל אם נבדוק מחדש את עקביה, "ఈ הוא בפני עצמו" וכפי שהוא נapse בעני זולתו, הרי לא היה סיכוי כלשהו שתרצה "תתאהב" בו. כאמור של דבר, אם יש דבר בלתי מובן בסיפור, זה הרעיון שתרצה מסוגלת להתאהב בעקביה. והנה, כמו כל היסוכיים כולם, "התאהבה" תרצה בעקביה והכריתה אותו לשאת אותה לאשה חרף רצונו. אך במקום השאלה: האם "הסגירות או "לא הסגירות" מינך ומינטשי את תרצה? האם לא היה עדיף לשאל: מה גרים לתרצה שתתעקש להינשא לעקביה מזלי אכן, אמת היא שהיגיון הכללי של המספר מחייב שתרצה "תתאהב" בעקביה מזל. ועם זאת, מצד שני יש הכרח ש"היגיון" זה יתפתח באופן הגיוני מתוך האמת הפנימית של הדמיות עצמן. על כן השאלה אוזדות ההיגיון הפנימי של תרצה ה"מחיב" אותה "תתאהב" בעקביה מזל היא שאלה במקומה. והנה, מרובה הפרודוקס מtgtalgla לנו שתרצה נשבת לעקביה מזל דזוקא בכלל חולשותיו. ובמידה שמשמעותה היא להכיר את חולשותיו, כך נשבת היא אליו יותר ויותר.

זה "סוד כוחו" ו"סוד מיצתו" הפרודוקסליים של עקביה מזל בעניינו תרצה. אלא שאת ה"סוד" הזה לא יכול היה איש להעלות על דעתו. ווראייה, קילא, מינטשי ואיפלו עקביה עצמו מפני תושמת לבה לחסרוןתי ולמגרעותיו. אדרבה, בעניינו תרצה חסרוןתי של עקביה מזל הם מעולותיו! מבחינת חסרוןתי היא מכירה אותו פי כמה וכמה יותר מאשר אותו מינטשי וקילא גם יחד. יתרה מזאת, תרצה מתכונת את מכישו על-פי חולשותיו. תרצה מכירה אותו בחולשותיו. היא "מתאהבת" בו בגל choloshotivo. היא מתמנת אותו באמצעות חולשותיו. אלא שבסוף היא נופלת קרבן לחולשותיו. תרצה יודעת שעקביה מזל הוא לבן שלושים וחמש, למלחה המכפלים מגילה, ושרוח עצב מרוחפת על פniו (ט). היא רואה אותו בשברונו הגדול כאשר מין מודיע לו כי לאה שרפאה את כל כתביו. בצתתנו ממנה, היא ראתה אותו מכבה את המנורה, שזה עתה הדלקה המשרתת (יא). יש להניח שהיא מבינה את משמעות המעשה, כי בכך ביטא עקביה את מותו הנפשי והרוחני (יא). מתוך קריאה בזכורותיו היא מודעת לחולשותו הגברית בויתור שוויתר על לאה. ודאי שלא נעלם ממנה וידוי האיש: "מה חדל אני" (כג). אין ספק שהבינה את משמעות משפטי היסויים

בספר זכרונותיו: "ויצנת פתאום חלפה על אצבעי. כלו זכרונות עקיביה מזול" (כד). יש להניח שתרצה הבינה כי במשפטים אלה נתן ביטוי למותו הנפשי.

התשובה היא, שתרצה מתאהבת בעקביה מזול מפני שהיא יודעת שהוא בחינת "מת", אבל כיצד נסביר זאת? תרצה תופשת את עצמה בשני הצדדים. מצד אחד, ככפילהה של אמה עליה להשלים ולתקן מה שהחסירה אמה, אך מצד שני, כדי להשלים ולתקן מה שהחסירה אמה, עליה להקים את עקיביה ה"מת" לתחיה. משום כך תופשת תרצה את עצמה כשליחה שנועדה "להחיות" את מזול ל"תחיתת המתים". שakan זהה מחשבתה לומדים אנו מן המבואה המקדים לפגישתה עם מזול בעיר (כח-כט): "בימים ההם אהבתני לטיל ייחודה", מסורת תרצה, ובהמשך מוסיפה היא: "כי מצאתի חורה לא ברכתניה, וכי בירכה אותי עניתי בשפה רפה, פן תלווה אוטני" (כח). חששה של תרצה מוצדק. תרצה אינה זקוקה למלווה או לעזה בשעת פגישתה הדורמתית עם עקיביה. אבל סגנון דבריה של תרצה מזכיר את דברי אלישע לגחוי בשליחותו להחיות את בנה המת של השונמיות: "כי תמצא איש לא תברכו וכי יברך איש לא תענוו" (מלכים ב' ד', כ"ט). כגחוי בשעתו, היוצא להחיות את המת, כך גם תרצה, היוצאת להחיות את עקיביה מזול "המת". זהו המפתח להבנות מחשבותיה ופעולותיה של תרצה. עקיביה, זה שנחשב לפגר" בעיני רואין, בעיני עצמו ואפיו בעיני תרצה, הוא מושא של שליחות בעיני תרצה. **שליחות של "תחיתת המתים".**

תרצה אינה מבטלת את קיומם של הפגמים החמורים באישיותו של עקיביה מזול. אדרבה, היא מכירה אותן ומכירה בהן. אך דזוקה בהם טמון כוח מישיכתו העצום של עקיביה. ובדומה לגחוי, המבקש להחיות את בנה המת של השונמיות באמצעות המאגיה, בכך שיסים את משענתו של הנביא על פניו (שם), כך תרצה. באמצעות המאגיה תקים תרצה לתחייה את עקיביה מזול, "המת".

.5.

لامאגיה מקום מרכז ב佗ודעה ובמעשייה של תרצה, הפעלת באמצעות שני יסודות עיקריים: פעליה באמצעות עצמים מאגיים, כגון באמצעות המשלה, ופעולה באמצעות מניפולציות, שם הן נתפסות כפעולות מגויות.

כדי לשים לב שבעינוו "התאהבותה" של תרצה בעקביה הפכה להיות מובנת מלאה; אבל אם נבדוק מחדש את עקיביה, "כשהוא בפני עצמו" וכי הוא נتفس בעני זלתו, הרי לא היה סיכון כלשהו שתרצה "תתאהב" בו. לאmittito של דבר, אם יש דבר בלתי מוכן בסיפור, זהו הרעיון שתרצה מסוגלת להתאהב בעקביה. והנה, נגד כל הסıcıומיים כולם, "התאהבה" תרצה בעקביה והכריתה אותו לשאת אותה לאשה חרף רצונו. لكن במקום השאלה: האם "הסיגרו" או "לא הסיגרו" מינך ומינשתי את תרצה? האם לא היה עדיף לשאל: מה גרים לתרצה שתתעקש להינשא לעקביה מזול? אכן, אמתה היא שהיגיון הכללי של הסיפור מחייב שתרצה "תתאהב" בעקביה מזול. ועם זאת, מצד שני יש הכרה ש"היגיון" זה יתפתח באופן היגיוני מתוך האמת הפנימית של הדמויות עצמן. על כן השאלה אודות היגיון הפנימי של תרצה "מחייב" אותה "להתאהב" בעקביה מזול היא שאלה במקומה. והנה, מרובה הפרודוקס מוגלה לנו שתרצה נמשכת לעקביה מזול דזוקא בכלל חולשותיג ובמידה שמיטיבה היא להכיר את חולשותיג, כך נמשכת היא אליו יותר ויותר.

זהו "סוד כוחו" ו"סוד משיכתו" הפרודוקסליים של עקביה מזול בעיני תרצה. אלא שאת ה"סוד" הזה לא יכול היה איש להעלות על דעתו. והראית, קילא, מינשתי ואפילה עקיביה עצמו מפנים את תשומת להה חסרוןוטיו ולמגרעותיו. אדרבה, בעיני תרצה חסרוןוטיו של עקיביה מזול הם מעולותיו! מבחינת חסרוןוטיו היא מכירה אותו פי כמה וכמה יותר משמכירותו אותו מינשתי וקילא גם יחד. יתרה מזאת, תרצה מתכוננת את כיבושו על-פי חולשותיג. תרצה מכירה אותו בחולשותיג. היא "מתאהבת" בו בגל חולשותיג. היא מתמранת אותו באמצעות חולשותיג. אלא שבסוף היא נופלת קרבן לחולשותיג. תרצה יודעת שעקביה מזול הוא בבן שלושים וחמש, למעלה מכפלים מגילה, ושorth עצב מorghft על פניו (ט). היא רואה אותו בשברונו הגדל כאשר מינץ מודיע לו כי לא שרה את כל כתבי. בצתאטס ממנו, היא ראתה אותו מכבה את המנורה, שזה ענה הדלקה המשרתת (יא). יש להניח שהיא מבינה את משמעות המעשה, כי בכך ביטה עקיביה את מותו הנפשי והרוחני (יא). מתוך קריאה בזכרוןוטיו היא מודעת לחולשותיג הגברית בויתור שוויתר על לאה. ודאי שלא נעלם ממנה וידיוו האישי: "מה חזל אני" (כג). אין ספק שהבינה את משמעות משפטי הסיום

ביום אביב", מושם שגום סיפור זה מבלייט את היחס המאגי של תרצה לשמלתה.

ערב פסח, כך מספרת תרצה, לבשה היא "שמלת אביב" (מג). והנה, בשעת פגשיהם בעיר מפני עקביה את תשומת לבה על שהיא ישבת ב"שמלה קלה" על "זען לח" (מד). תרצה מאשרת בלבבה כי יודעת היא כי לח העץ ושמלה כי קלה (שם). והה מוכיחה אותה צינית הקור שניחתה בה, חלטה תרצה. והנה מוכיחה אותה מינטש על שיצאה בשמלת קיץ ביום חורף, ואילו תרצה, לעומת זאת, מתעקשת: "לא... כי שמלת אביב ביום אביב לבשתי" (מט).

שתי אינטראקטיות אפשריות לדיאלוג זה. לפי האחת, מתעלמת תרצה מן המציאות: בעניינה, שמלת אביב היא כשמלת קיץ, וחורף - והוא אביב. לפי האינטראקטציה השנייה, מאמינה תרצה שבמציאות שמלת הקיץ היא תגורות לשינוי עונת השנה מחורף לאביב. כך או כך, המציאות אינה מכשול! וכן, בغال השמלת הקלה הצטננה תרצה וחלטה. בעקבות המחלוקת - זכתה תרצה בעקביה. מי אומר שהמאגיה היא אמונה תפלה?

נושא אחר הקשור ב"שמלה" הוא עניין הרוגע או השעה שבה "התאהבה" תרצה בעקביה. טענוינו היא: תרצה "התאהבה" בעקביה "במבט ראשון" בבדיקה הראשונית אצל מול, למטרה זאת עליינו לנתח את דיווחה של תרצה אודוטות שני הביקורים הראשוניים שלה בבית עקביה מזל. תרצה מספרת כי בתום שנת האבל, בא אליה אביה ואמר לה כי הגעה השעה להקים "מצבה לאמננו" (ח). תרצה שמה את כובעה לראשה ונעלי יד בידה, ובפנותה אל אביה אמרה: "הנני אבי" (שם). ואז מוסיפה תרצה את ההבחנה כי אביה השתתפה לה "כאי לו לא ראה בלתי היום כי אבל לבושי" (שם). אין ספק שהבחנה כאי לו השתתפה לה אביה הבחנה מדויקת היא, אלא שתרצה טועה לגבי משמעותה. תרצה מופתעת מושם שזו הפעם הראונה שאביה שם לב אליה, לאחר שנדרמה היה לה כי "שכח שכחני אבי, נשכחתי כי היה אני" (שם). והשנית, מושם שאין ספק שהיא מושא במבטו של אביה, יותר מתשומת לב תמיינה. דהיינו, מינך הסתכל בתרצה, והנה לפניו - לאה! זהה! הסיבה האמיתית להשתאותו. אמנם יש מקום לטענה שכגד, כאי לו הפעם הראונה שבה נתן מינך דעתך לדמיון שבין תרצה לבין לאה התרחשה בפניה

הפגישה בעיר (כח-כט) היא אחת ההוכחות הקשורות מגיה במניפולציה. שחררי גם נתקבל את ההנחה שב〽️ המניפולטיבי סוחנת תרצה את עקביה "סחיטה מינית", אי-אפשר להטעים מכך שב〽️ המisor המאגי, מגלה תרצה שליטה מלאה במצב הרוח של עקביה. ב"משחק הנשיכה" מצילה תרצה להוציא את עקביה משלוחות רוחו. תחילתה מטיפולה היא עליו פרח אימים: "יכול עצמותיו רחפו מפחד" (כט). ואילו מיד אחר-כך, לאחר חשופה את התחבולה, "צחק גם הוא צחוק גдол וועליז" (שם), צחוק שביעינה הוא עדות ליתריה העצומות היבשות". מן הזווית המאגית, ניתן "לפרש" את "יתחייבתו" של עקביה בתהיליך מגוי שבו שני שלבים:

שלב א': תרצה עוטפת את היד.
שלב ב': תרצה חושפת את היד.

שאכן "פעולה מגית" לפניינו - על כן יעד המשך. תרצה, המתהpecת על מכבבה, מספרת כי "שמעתי אבע למו פיי" (שם), כנראה כדי "לרפוא" את "הפצע", ואף בוחנת את סימני המטפתה, "כאי לו הוכתמו בדים".

אין ספק שתרצה בטוחה ש"הപצעה" השאיתה "סימנים". כל זה מעיד ש"המשחק" שיזמה ושיחקה היה בעניינה "מציאות" של ממש, כאילו באמת נשכה הכלב, כאילו באמת השתלה על המציאות. האמונה בעצמות המאגיות של תרצה אם נרפא היד מנשיכת הכלב (לד). הבהא שואל עקביה את תרצה אם נרפא היד מנשיכת הכלב (לד). פעללה מגית נוספת פועלת תרצה במושק "مزוח" בבית הכוורת. אין ספק שבמעשה זה מהקה תרצה את טקס האירוסין של אמה ושל עקביה. אבל עצם החיקוי נتفس בעניינה כ"פעולה מגית" של שחזור העבר, גם אם אין זו דומה במאת האחוותים למקור. דוגמה לאמונהה בכוחם המאגי של עצמים מוצאים אלו גם ביחסה של תרצה ל"שמלה", היא השמללה ש"תולדותיה" מתחילות מראשית היצירה ומסתיימות כמעט עם סופה. ראשיתה של השמללה ביחסה של תרצה לכוחה המאגי של שמלת אמה, שהרי מכוחה של השמללה הלבנה הפכה לאה למלאך. ובסיום הסיפור, בוכותה של "שמלת אביב ביום אביב" זכתה תרצה בעקביה מזל.

ה"שמלה" משמשת בין היתר גם מראה, שודוכה ניתן להשקיף על ראשית התאהבותה של תרצה בעקביה מזל. אבל, נачיל בסיפור "שמלת אביב

ביום אביב", מושם שגם סיפור זה מבלייט את היחס המאגי של תרצהče לשמלתה.

ערב פסח, כך מספרת תרצהče, לבשה היא "שמלת אביב" (מג'). והנה, בשעת פגישותם בעיר מפנה עקביה את תשומת לבה על שהיא יושבת ב"שמלה קלה" על "צעע לח" (מד). תרצהče מארשת לבה כי ידעת היא כי לח העץ ושמלה כי קלה (שם). והתוואה, בעקבות אותה צינט רחפו מפחד" (כת). ואילו מיד אחר-כך, לאחר חשופה את התחבולה, "צחק גם הוא צחוק גдол ועליז" (שם), צחוק שביעינה הוא עדות ל"תחיית העצמות היבשות". מן הזיות המאגית, ניתן "לפרש" את "תחייתו" של עקביה בתהילך מגי שבו שני שלבים:

שלב א': תרצהče עוטפת את היד.
שלב ב': תרצהče חושפת את היד.

שאכן "פעולה מגית" לפניו - על כך יעד המשך. תרצהče, המתהפקת על משכבה, מספרת כי "שמתי אכבע למו פאי" (שם), כנראה כדי "לרפא" את "הപצע", ואף בוחנת את סימני המטפתה, "כאילו הוכתמו בדם".

אין ספק שתרצהče בטוחה ש"ה愧עה" השארה "סימנים". כל זה מעיד ש"המשחק" שיזמה ושיחקה היה בעיניה "מציאות" של ממש, כאילו באמת נשכה הכלב, כאילו באמת השתלטה על המציאות. האמונה בעצמתה המאגית של תרצהče פוגעת בסעקביה. והראיה: בפיגישתם הבאה שואל עקביה את תרצהče אם נרפהה היד מנשיכת הכלב (לד). פעללה מגית נוספת פועלת תרצהče במשחק "מורוח" בבית הכוורת. אין ספק שבמעשה זה מהקה תרצהče את טקס האירוסין של אמה ושל עקביה. אבל עצם החיקוי נתפש בעיניה כ"פעולה מגית" של שחזור העבר, גם אם אין זוمرة במאת האחווזים למקור. דוגמה לאמוןתה בכוחם המאגני של עצמים מוצאים אנו גם ביחסה של תרצהče ל"שמלה", היא השמלה ש"תולזותיה" מתחילה מראשית היצרה ומסתיימת כמעט עם סופה. ראשיתה של השמלה ביחסה של תרצהče לכוחה המאגי של שמלת אמה, שהרי מכוחה של השמלה הלבנה הפכה לאה מלאך. ובסיום הסיפור, בזכותה של "שמלת אביב ביום אביב" (מט), זכתה תרצהče בעקביה מזל.

ה"שמלה" משמשת בין היתר גם מראה, שדרוכה ניתן להשקיף על ראשית התאהבותה של תרצהče בעקביה מזל. אבל, נתחיל בסיפור "שמלת אביב

שתי אינטגרטיביות אפשריות לדיאלוג זה. לפי האחת, מתעלמת תרצהče מן המציאות: בעיניה, שמלת אביב היא כשמלת קיז', ווורף - הוא אביב. לפי האינטגרטיבציה השנייה, מאמיןה תרצהče שבאמתות שמלת הקיז' היא תגורום לשינוי עונת השנה מחורף לאביב. כך או כך, המציאות אינה מכשול! ואכן, בغالל השמלת הקלה הצטננה תרצהče וחולתה. בעקבות המחלתה - זכתה תרצהče בעקביה. מי אומר שהמאגיה היא אמונה תפלה?

נשא אחר הקשור ב"שמלה" הוא עניין הריגע או השעה שבה "התאהבה" תרצהče בעקביה. טענוינו היא: תרצהče "התאהבה" בעקביה "במבט ראשון" בביוקורה הראשון אצל מול, למטרה זאת עליינו לנתח את דיווחיה של תרצהče אודות שני הביקורים הראשונים שלה בבית עקביה מזל. תרצהče מספרת כי בתום שנת האבל, בא אליה אביה ואמור לה כי הגעה השעה להקים "מצבה לאמננו" (ח). תרצהče שמה את כובעה לראשה ונעלית יד בידה, ובפנותה אל אביה אמרה: "וַהנִּי אָבִי" (שם). ואז מוסיפה תרצהče את ההבנתה כי אביה השתאה לה "כאילו לא ראה בלבתי היים כי אבל לבושי" (שם). אין ספק שהבחנתה כאילו השתאה לה אביה הבנתה מדויקת היא, אלא שתרצהče טועה לגבי משמעותה. תרצהče מופתעת מושום שזו הפעם הראשונה שאביה שם לב אליה, לאחר שננדמה היה לה כי "שכח שכחני אבי, נשכחתי כי חייה אני" (שם). והשנית, מושם שאין ספק שהיא משבטו של אביה, יותר מתשומת לב תמיימה. דהיינו, מינץ הסתכל בתרצהče, והנה לפניו - לאה! זהה! הסיבה האמיתית להשתאותו. אמנס יש מקום לטענה שכגד, כאילו הפעם הראשונה שבה נתן מינץ דעתו לדמיון שבין תרצהče לבין לאה התרחשה בפגישה

בסיום הדיאלוג הקושל בין אביה, מספרת תרצה: "פשתתי את נעלי היד ואשמח בעטוף רוח קרה את ידי" (שם). "הרוח הקרה" היא "רוח המוות". תרצה ידעה שעקביה הוא בבחינת "חץ-מת" ושהיא מושיטה לו את "ידה המתה". מעין ירידת אל השואל, באורפואס בשעונו, על מנת להצילו מן השואל. אלא ש"יד המוות" של עקביה גברה על "ידיה". עקביה נשאר "בשאול", ואותו גם תרצה. פעים טעם עקביה מן הפרי המר. בפעם הראשונה, כאשר לא נשא את אלה לאשה. בפעם השנייה, כאשר נשא את תרצה לאשה. בפעם הראשונה היו אלה "כוחות השחור", בדמות אביה של אלה, שגרמו לשברונו. בפעם השנייה היו אלה "כוחות השחורור", בדמותה של תרצה. האופן שבו "כוחות השחור" שיתפפו פוללה עם "כוחות השחורור" בא לידי ביטויו בעיצוב חי ישראלי השורדים לאורך הסיפור. כי חני ישראל, אשר אמרוים היו להיות ציוני דרך בדרך לגואלה, הפכו לתמרורים בדרך לחורבן.

3.

גילויים של חורבן היהדות מוצאים אנו בטורנשפורמציה של חגי הגאולה, החופכים מ"חג" ל"חגא", ומשום כך הופכים החגים לצינוי דרך בטרגדיה המשפחית והאישית של תרצה ושל הטובבים אותה.

בערב שבת, הוא ערבות חג הפסח, הוא הימים שבו שמה לאה קץ לחייה: "ימים אחדים לפני החג ירדה מעל מטבחה" (ו); "امي השיבה רוחה ובערב שבת בין השמורות לקברות הובלה" (...ח). בכך הפסח לאה את חול המועד פסח למועד של אבל וקינה: "כל שבעת הימים ישב אבי ודמס" (שם).

ושוב ערבות פסח, עם תום שנת האבל, לוקח מינץ את תרצה לביקור בבית מזל, ובכך קשור מינץ את הקשר הפתאולי בין תרצה לבין מר מזל, ובחול המועד של אותו פסח, בביברוו השני של מינץ בבית מזל, מספר מינץ למול כי ערבת מותה שורפה לאה את מכתבי האהבה שכטב לה. וכך, לשמע הבשורה המריה, הוכתה נפשו של מול מכת מות, "זומל בבה את חמנורה" (יא). מכאן ואילך לא יוסיף מזל לכתוב שירים ואך לא יענה על מכתבה של תרצה. נפשו הוכתנה ב"חוושך מצרים". לעומת זאת תהיה לו "גאולה", "חסל סידור פסח" וחלסידור חול המועד של פסח. הקור והלילה עוטפים את נשמותו. תרצה לא תהיה "עמוד האש" להנחותו זרע.

מאוחרת יותר, בעקבות הערת הרופא, "פניה כפני אמה עליה השלום" ואז: "וישב אבי פניו אליו ויראני" (יג). אולם תרצה, המדייקת בלשונה, מדגישה כי אביה "ראה" אותה, בעוד שלגביה הדיאלוג לקרה הפגישה הראשונה עם עקביה, שבו עסקין, מדגישה תרצה כי אביה "חשתהה" לה. האם בעקבות הערת הרופא היה מין מסתפק ב"ראייה" בלבד, אילולא היה כבר מודע לדמיון שבין לאה ותרצה?

chezor לתרצה ולתגובתה, כי למראה עניינו המשטאות של אביה מפרשת תרצה את מבטי אביה כאילו "לא ראה בלבתי הימים כי אבל לבושי" (ח). ברור שתרצה אינה מסוגלת לפרש את המשמעויות האמיתיות של מבטי אביה. אבל מודיעו נטפחת היא לעניין "בגדי האבל"? אפשר לשער שהמסר שקיבלה תרצה מתוך מבטו של אביה הוא, שהיא כבר "אשה", ועל כן "יכאה" נعشית תרצה מוטרדת על שאינה לבושה "יכאה". ואכן, לקרה הביקור השני אצל עקביה מזל, החליפה תרצה את "בגדי האבל" בשמללה חדשה. ועל כן יש להבין את השטאותה של תרצה, כאשר לקרה הביקור השני, שחול בחול המועד של אותו פסט, מפנה אליה אביה את החערה: "שמלה חדשה לך". שהרי אם, לדעתה, השטאותה אביה על שמלה האבל שלה, יש להניח שיקבל ברכzon את שמלה חדשה. אולם טעות הייתה בידה. כי דווקא שמלה החדשה היא שהפתיעה אותה. ואת הפתעתו זאת הוא מביע במפורש. שהרי, מנקודות מבטו, הוא לא הוטרד כלל מ"בגדי האבל" שלו. מבחינתו, בהתאם לרוח האבל "הניצחית" השורה עליון, רצוי היה אילו המשיכה תרצה לבוש את בגד האבל "לנצח". תרצה המופתעת עונה במצודקת: "בגדי מודע לבשתיי", זהינו: אל תהשוו שחדרתי מאבל. לא "שמלה חדשה" לבשתי אלא "שמלת חג", לכבוד חג הפסח. אבל העניין אינו כל כך פשוט. זאת מפני שתרצה לא לבשה "סטטס" שמלה חג, היא באמת תפורה לעצמה שמלה חדשה. "ויהי בהיותנו בדרך ואחשוב מה זאת עשית כי תפורה לי שמלה חדשה?" (יג) מודיעו סותרת תרצה את עצמה? מודיעו בתשובתה לאביה היא מדגישה את "שמלת החג", אבל בינה לבין עצמה היא מודה כי אכן תפורה לה "שמלה חדשה"? התשובה היא, שתרצה תפורה לעצמה "שמלה חדשה" לכבודו של עקביה מזל. משמע, כבר במבט ראשון, בפגיעה הראשונה, "התאהבה" תרצה בעקביה מזל... הלא-יאומן התרחש!?

מאוחרת יותר, בעקבות הערת הרופא, "פניה כפני אמה עליה השלום" ואז: "ויסב אבי פניו אליו ויראני" (יג). אולם תרצה, המדייקת בלשונה, מודישה כי אביה "ראה" אותה, בעוד שלבגדי הדיאלוג לקראת הפגיעה הראשונה עם עקביה, שבו עסקינן, מודישה תרצה כי אביה "השתאה" לה. האם בעקבות הערת הרופא היה מין מסתק ביראייה בלבד, אילולא היה כבר מודיען שבין לאה ותרצה?

חזרו לתרצה ולתגובתה, כי למראה עניינו המשטאות של אביה מפרשת תרצה את מבטי אביה כאילו "לא ראה בלבתי הום כי אבל לבושי" (ח). ברור שתרצה אינה מסוגלת לפרש את המשמעות האמיתית של מבטי אביה. אבל מודיע נטפתת היא לעניין "בגדי האבל"? אפשר לשער שהמסר שקיבלה תרצה מתוון מבטו של אביה הוא, שהיה כבר "אשה", ועל כן "כאשה" נעשית תרצה מוטרדת על שאינה לבושה "כאשה". ואכן, לקראת הביקור השני אצל עקביה מזל, החליפה תרצה את "בגדי האבל" בשמלת חדשה. ועל כן יש להבין את השטאותה של תרצה, כאשר לקראת הביקור השני, שחול בחול המועד של אותו פסט, מפנה אליה אביה את החערה: "שמלה חדשה לך". שהרי אם, לדעתה, השטאה אביה על שמלת האבל שלה, יש להניח שיקבל ברכzon את שמלה חדשה. אולם טעות היתה בידה. כי דווקא שמלה החדשה היא שהפתיעה אותה. ואת הפתעתו זאת הוא מביע במפורש. שהרי, מנוקדות מבטו, הוא לא הוטרד כלל מ"בגד האבל" שלו. מבחינתו, בהתאם לרות האבל "הניצחית" השורה עליון, רצוי היה אילו המשיכה תרצה לבוש את בגד האבל "לנצח". תרצה המופתעת עונה כמצדקת: "בגדים מודע לבשתיי", דהיינו: אל תהשוך שחדלתי מאבל. לא "שמלה חדשה" לבשתי אלא "שמלת חג", לכבוד חג הפסת. אבל העניין אינו כל כך פשוט. זאת מפני שתרצה לא לבשה "סתם" שמלת חג, היא באמת תפחה לעצמה שמלה חדשה. "ויהי בהיותנו בדרך ואחשוב מה זאת עשית כי תפרתי לי שמלה חדשה?" (יג) מודיעו סותרת תרצה את עצמה? מודיע בתשובתה לאביה היא מודישה את "שמלת החג", אבל בינה לבין עצמה היא מודה כי אכן תפירה לה "שמלה חדשה"? התשובה היא, שתרצה תפירה לעצמה "שמלה חדשה" לכבודו של עקביה מזל. ממש, כבר במבט ראשון, בפגיעה הראשונה, "התאהבה" תרצה בעקביה מזל... הלא-יאמן התראחות!

בסוף הדיאלוג הכושל בין לבין אביה, מספרת תרצה: "פשוטי את גועל היד ואשכח בעטוף רוח קרה את ידי" (שם). "הרוח הקרה" היא "רוח המוות". תרצה ידעה שעקביה הוא בבחינת "חי-מת" ושhai מושיטה לאות "ידי המתה". מעין ירידה אל השאל, כאורפואס בשעתו, על מנת להצילו מן השאל. אלא ש"ידי המוות" של עקביה גברה על "ידי". עקביה נשאר "בשאל", ואטו גם תרצה. פעמיים טעם עקביה מן הפרי המר. בפעם הראשונה, כאשר לא נשא את אלה לאה. בפעם השנייה, כאשר נשא את תרצה לאה. בפעם הראשונה היו אלה "כוחות השחור", בדמות אביה של לאה, שגרמו לשברונו. בפעם השנייה היו אלה "כוחות השחור", בדמותה של תרצה. האופן שבו "כוחות השחור" שיתפו פעולה עם "כוחות השחור" בא לידי ביטויו בעיצוב חגי ישראל השווירים לאורך הסיפור. כי חגי ישראל, אשר אמרוים היו להיות ציוני דרך בדרכם לגאולה, הפכו לתמורותם בדרך לחורבן.

.

גילויים של חורבן היהדות מוצאים אנו בטורנספורמציה של חגי הגאולה, ההופכים מ"חג" ל"חגא", ומשום כך הופכים החגנים לציוני דרך בטרגדיה המשפחתיות והאישיות של תרצה ושל הסובבים אותה.

בערב שבת, הוא ערבות חג הפסת, והוא היום שבו שמה לאה קץ לחייה: "ימים אחדים לפני החג ירדה מעל מטהה" (ו); "امي השיבה רוחה ובערב שבת בין השימושות לקברות הובלה" (ח)... בכך הפכה לאה את חול המועד פשת לחול ואבל וקינה: "כל שבעת הימים יש אבי ודמס" (שם).

ושוב ערבות פסט, עם תום שנת האבל, לוקח מין את תרצה לביקור בבית מזל, ובכך קשור מין את הקשר הפטאלי בין תרצה לבין מר מזל. ובחול המועד של אותו פסט, בביטחוןיו השני של מין בבית מזל, מספר מין למזל כי עבר מותה שרפפה לאה את מכתבי האהבה שכתבה לה. וכך, לשמע הבשורה המורה, רוכחתה נפשו של מזל מכת מות, "ומול בבה את המורה" (יא). מכאן ואילך לא יוסיף מזל לכתב שירים ואך לא יענה על מכתבה של תרצה. נפשו הוכתנה ב"חוושן מצרים". לעומת לא תהיה לו "גאולה". "חסל סידור פסט" וחסל סידור חול המועד של פסט. הקור והלילה עוטפים את נשמותו. תרצה לא תהיה "עמוד האש" להנחותו דרך.

המועד האחרון הנזכר בסיפור הוא "ערב שבת נחמו", שבו חנו עקביה מזל ותרצה את כלותיהם. לבארה, שבת הגאולה. אבל לא כך חשבו עקביה, מזל ותרצה. רק מניין אנשים הוזמנו לחתונתם. "העיר המתה, כי לא נעשתה חתונה פשוטה צואת בעירנו עד היום ההוא" (נ). "חתונת פשטות" אומרת תרצה, "הלוויית המת", נאמר אנחנו. בחתונתם, הוציאו עצם עקביה ותרצה, למשה, מכל ישראל.

חגי ישראל נוהנים ביטוי למחות המרכזית של ההוויה היהודית. משום בכך יש בהם כדי לעצב את תודעת היהודי. אבל בסיפורנו, היחידים המורדים, קופים את האינטגרטציה שלהם לאורם חגים. בכך מחדירים הם לתוך החגים את עולם המערע, המאים לפוצץ את ההוויה היהודית מבפנים.

ה.

תרצה דחתה את לנדא ובחרה בעקביה מזל. הן הדחיה והן הבחירה - ביטויים הם לתקווה של גאולה. אילו בחרה בלנדא, היתה נתנת ביטוי לבחירה בחלום ובחון של ישראל בארץ. אבל תרצה העדיפה את עקביה מזל, בכך שהעדיפה תרצה חזון של גאולה בגלות עצמה, שבה חלום האתבה ירפא את כל החוליים, ידעה שהגשمتה של האתבה תהיה כרוכה בעבריה של "איסורי עריות". ואולי דווקא משום כך תפקיע שוב, חג נסף, חג החנוכה - חג האור, חג הניצחון, חג נצחון הטוב על הרע - הופך להיות שלב נוסף במדרון האבדון של תרצה.

אבל עוד לפני כן מגלה תרצה, מתווך קרייה בספר זכרונות מזל, שסוכת האהבה של עקביה מזל ושל אהבה התגלתה כאשליה נוראה. כמה אירונית טמונה בהכרזתו של עקביה: "מהו נושא סוכתי בחג הסוכות". בכך סביר היה עקביה מזל, אבל "עתה סוכת החג מלאה פולים ועדשים" (כב-כג). ובערב יום היכפורים, כאשר ראתה תרצה את אביה עomid "לפנֵי איש בללא טלית", הבינה כי אביה מבקש סליחה מעקביה מזל. מה פלא אם תרצה מסכמת את החיזיון במיללים: "ויתכח מדמעה עיני" (כו). ובאותו לילה,ليل יום היכפורים, כוכבי השקט ברקיע ונרות החיים בבתים האירו את דרכנו" (שם). כוכבי השקט ברקיע מסמלים את דמתת הנצחה. נרות החיים הם נורת הזיכרון, נרות הממות. אלה הם "ציוני הדרך" ה"מאירים" את דרכה. ועתה, כמו אירונית יש בהכרזתה: "מה אהבתني את קדושת היום".

ובחנוכה מופיע השכן גוטסקייד ("בן אלוהים", זה המכרי "בת פלוני פלוני"), ומספר לה בגאולה, כי הוא זה אשר על ידו הייתה לאה לאשה לאביה (ל), מבליל לדיות כי הוא זה אשר גורם לקטסטרופה. ועם זאת, הפעם, בבלאו לשדך לתרצה את הנער לנדא, היה בידו לחלץ את תרצה מן המלכודות שהוא עצמו יצר. אך תרצה אבודה. תרצה "מכרה את נפשה" למר מזל.

ושוב, חג נסף, חג החנוכה - חג האור, חג הניצחון, חג נצחון הטוב על הרע - הופך להיות שלב נוסף במדרון האבדון של תרצה.

ואנו חווורים שוב לערב חג הפסק, השלישי בספר מזל שמה לאה קץ לחייה. ביום זה, בעת שטיחרו את הבית, מצאה תרצה את ה"مزorch" השבור והפגום, שהיה לו חלק באירועה הכספיים של לאה מר מזל, והנה בבית הוכרך, שאליו הביאה את ה"מזorch" לתיקון, פגשה את מר מזל. וכך, בדרכן של חיקיים, ביוזמתה, חזרות תרצה על אותו טקס, Cainilo מתווך תקווה לנガול את נשומות האבודה של לאה, של תרצה ושל עקביה. אבל אילו ידעה לקרוא את האותות, היתה מבינה שנטיונה - ניסיון כושל הוא. כי לאחר שקרהה תרצה את המשפט: "אשרי איש שלא ישכחך", לא השלים מזל את המשפט, כפי שעשה בעת אירושיו עם לאה: "ומזל הוריד הארץ ראשו" (מג). מזל אינו משתייך פעולה עם תרצה. וכך הופך ערב חג הפסק גם הפעם לשלב נוסף במדרון הטרagi.

המועד האחרון הנזכר בסיפור הוא "ערב שבת נחמו", שבו חגנו עקיביה מזל ותרצה את כלותיהם. לכאורה, שבת הגאולה. אבל לא כך חשבו עקיביה, מזל ותרצה. רק מניין אנשים הוזמנו לחתונתם. "העיר המתה, כי לא נעשתה חתונה פשוטה כזאת בעירנו עד היום הזה" (ט). "חתונת פשוטה" אומרת תרצה; "הלוויית המת", נאמר אנחנו. בחתונתם, הוציאו עצם עקיביה ותרצה, למעשה, מכל ישראל.

חגי ישראל נתנים בטוי למחות המרכז של ההוויה היהודית. משום כך יש בהם כדי לעצב את תוויות היהודי. אבל בסיפורנו, היחידים המודדים, קופים את האינטגרציה שלהם לאותם חגים. בכך מחדירים הם לתוך החגים את עולם המערער, המאיים לפוצץ את ההוויה היהודית מבפנים.

ח.

תרצה דחתה את לנדא ובחרה בעקביה מזל. הן הדוחייה והן הבירה - ביטויים הם לתקווה של גאולה. אילו בחרה בלבד, הייתה נתנת בטוי לבחירה בחלום ובחוון של ישראל בארץ. אבל תרצה העדיפה את עקיביה מזל. בכך שהעדיפה תרצה חזון של גאולה בגלות עצמה, שבה חלום האהבה ירפא את כל החלומים, ידעה שהגשمتה של האהבה תהיה ברוכה בעברית של "איסורי עריות". ואולי דווקא מושם כך תפיקע שוב, חג נסף, חג החנוכה - חג האור, חג הניצחון, חג נצחון הטוב על הרע - הופך להיות שלב נוסף במדרון האבדון של תרצה.

אבל עוד לפני כן מגלה תרצה, מתוך קרייה בספר זכרונות מזל, שסוכת האהבה של עקיביה מזל ושל אמונה התגלתה כאשליה נוראה. כמה אירונית טמונה בהכרזתו של עקיביה: "מהו נושא סוכתי בחג הסוכות". כך סביר היה עקיביה מזל, אבל "עתה סוכת החג מלאה פולים ועדים" (כב-כג). ובערב יום היכפורים, כאשר ראננה מנסה לשליחת עמידה "לפני איש בללא טלית", הבינה כי אביה מבקש שליחת עמידה עיניי" (כו). ובאותו תרצה מסכמת את החיזון במילים: "וთבה מדמעה עיניי" (כג). ובעוד השקט ברקיע ונורות החיים בבתיםليلה, ליל יום היכפורים", כוכבי השקט ברקיע מסמלים את דמתת הנצחה. האירו את דרכנו" (שם). כוכבי השקט ברקיע מסמלים את דמתת הנצחה. נרות החיים הם נורת הזיכרון, נורות הממות. אלה הם "ציוני הדרן" ה"מאיירים" את דרכה. ועתה, כמו אירונית יש בהכרזתה: "מה אהבתني את קדושת היום".

ובהנוכה מופיע השכן גוטסקייד ("בן אלוהים", זה המכרי "בת פלוני פלוני"), ומספר לה בגאולה, כי הוא זה אשר על ידו הייתה לאה לאשה לאביה (ל), מבליל לדיות כי הוא זה אשר גרם לקטטה טופפה. ועם זאת, הפעם, בבואה לשడך לתרצה את הנער לנדא, היה בידו לחץ את תרצה מן המלכדות שהוא עצמו יצר. אך תרצה אבודה. תרצה "מכרה את נפשה" למר מזל.

ושוב, חג נסף, חג החנוכה - חג האור, חג הניצחון, חג נצחון הטוב על הרע - הופך להיות שלב נוסף במדרון האבדון של תרצה.

ואנו חזרים שוב לערב חג הפשת, השלייש בספר מאי שמה לאה קץ לחייה. ביום זה, בעת שטיחרו את הבית, מצאה תרצה את ה"مزorch" השבור והפגום, שהיה לו חלק באירועה הcoreslim של לאה מר מזל, והנה בבית הכהן, שאליו הביאה את "המזorch" לתיקון, פגשה את מר מזל. וכך, בדרך של חיקויים, ביוזמתה, חזרות תרצה על אותו טקס, Caino מתווך תקווה לנガול את נשמתם האבודה של לאה, של תרצה ושל עקיביה. אבל אילו ידעה לקרוא את האותות, הייתה מבינה שנסיונה - ניסיון כושל הוא. כי לאחר שקרה תרצה את המשפט: "אשר איש שלא ישכח", לא השלים מזל את המשפט, כפי שעשה בעת אירושיו עם לאה: "ומזל הוריד לארץ ראשו" (מג). מזל אינו משתף פעולה עם תרצה. וכך הופך ערב חג הפשת גם הפעם לשלב נוסף במדרון הטרagi.

ביבליוגרפיה

- באנד, אי, "המספר הבלתי מהימן במקאל שלוי ובדמי ימיה", בתוך: שמאלי יוסף עגנון, מבחר מאמרים על יצירתו, ליקט וצירוף מבוא הלל ברוז, עם עובד, 1982.
- בהט, יי, "בדמי ימיה", בתוך שיי עגנון וח' הוז, עיוני מקרא, יובל, חיפה תשכ"ב, עמ' 51-68.
- בן-דב ני, "חלומות כמציאות בבדמי ימיה", הדמות שמאחורי הקלעים, בתוך: חקריו עגנון, עיונים ומחקרים ביצירת שיי עגנון, מוגש לפרופ' יהודה פרידלנדר בעריכת הללויס והלל ברוז, אוניברסיטת בר אילן, 1994, עמ' 215-236.
- עו, ע, שתיקת השם ועגנון משתומם על אלוהים, כתה, ירושלים 1993. מתחילה סיפור, כתה, ירושלים 1996.
- צדקה, ר, "הדמות המרכזית בספרות", בתוך: מעלות בספרות ולהגות, ארנון מורי בתני-הספר העל-יסודיים, ניסן תש"ל - אפריל 1970, עמ' 34-28.
- צמח, ע, "בכל דמות", בתוך: קריאה תנמה בספרות עברית בת המאה העשרים, מוסד ביאליק, ירושלים 1990, עמ' 11-24.
- "תיהלה", שם, עמ' 71-90.
- רוזיק, אי, "התהווות של סמלים", בתוך: מעלות בספרות ולהגות, ניסן תש"ל - אפריל 1970, עמ' 5-27.
- שביד, אי, "בדרך תשובה, בבדמי ימיה מאט שיי עגנון", בתוך: שלוש אשמוריות, עם עובד, תל-אביב 1964, עמ' 62-70.
- "תיהלה לעגנון כסיפור קודש", מולד, סדרה חדשה אי (כ"ז), חוברת 1 (תשכ"ז - 1967).
- המאמר מופיע גם בקובץ שיי עגנון, מבחר מאמרים על יצירתו, עם עובד, עמ' 501-520.
- שונמי, ג, "גיבורים בבעלי כפilihם", בתוך: מעלות בספרות ולהגות, ניסן תש"ל - אפריל 1970.
- שקד, גי, אמנת הסיפור של עגנון, ספריית הפעלים, דעת זמננו, הוצאת הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, מרחיביה ותל-אביב 1976.
- "דיקונו של המהגר לנברוטיקן צער (על שבועת אמוניים)", בתוך: פנים אחריות ביצירתו של עגנון, הוצאה הקיבוץ המאוחד, 1989.

הערות

1. שיי עגנון, "בדמי ימיה", בתוך: על כפות המנעול, הוצאה שוקן, ירושלים ותל-אביב תשכ"ז, עמי ה-1-7.
2. אי שביד, "גיבורי הספר יבדמי ימיה", כולס כבר יצא מנתיב האמונה..." במאמר: "בדרך תשובה".
3. עי עוז, שתיקת השמים, עמ' 34.
4. עי עוז, "יחסה של תרצה אל אלה הוא יחס פולחני. מתחילת הספר היא מקדשת את דמותה", בפרק "מי בא" בתוך: מתחילה סיפור, עמי 23.
5. עי עוז, "עד כמה אכזרית (שלא בזדון) היא ההטעמה הילודית הזאת ידע הקורא רק בהמשך הספרו, כאשר יתרור לו כי החולה השואלת בכל עת חדש: מי באו אילן אכן עדין היה מcaffe להophobia" (שם, עמ' 24).
6. עי צמח, "בכל דמות", בתוך: קריאה תנמה, עמ' 13.
7. אי באנד, שם, עמ' 326.
8. אי באנד, שם, וראה גם: גי שקד, "דיקונו של המהגר לנברוטיקן צער", המudit את ניתוח "שבועת אמוניים" על העיקרון של גלי עירית.
9. אי באנד, שם, 327. במקור ראה עמ' 120-128.
10. עי צמח, שם, עמ' 14-15.
11. סיפורה של תרצה על אוזות פגשתה עם עקבייה מול אילן מוצג במערכה של משפטים משועבדים, ביחסו טيبة ומוסוב, אלא על-ידי משפטיים פשוטים המחוורדים בו"ו החבירו. אלא שהיעדר הסיבות התחרירות נובע מסגנונה המקראי. לדוגמה: שמואל ב' פרק י"א.
12. רגלי איש"ם סמל של מינות גבריות: "ואם ביום אשר אין מול בית הספר ואrud לkol galio" (לא), או: "לkol regli avi hakiyot... boshet..." (מו).
13. גי שקד, אמנות הספר של עגנון, עמ' 222.
14. לפירושים שונים של החלום, ראה ני בן-דב, עמ' 215-236.
15. עי צמח קובע כי מינן אמנים לא התקoon לכך, אלא שבאונן בלתי מודע, בגל רגש נוחם ואשמה כלפי עקבייה, הוא מבקש להעלות את כתו לעולה ולמתה אותה לעקביה, כדי לכפר על חטאו (עי צמח, שם, 23-24).
16. אי רוזיק, שם, שם, עמ' 26.
17. ני בן-דב, שם, עמ' 224-225.
18. גי שונמי, עמ' 38-39.
19. זהה, מודומה, דעתה של ני בן-דב, שם, שם.
20. ני בן-דב טוענת שיאיה של אותה שיחה הוא בהצלחתה של מיניטשי להעתיק את מאוויה של תרצה מלנדא לעקבייה מול (שם, 228-230).
21. אמנס אחת מתלמידותיו של עקבייה מול התאהבה בו, ראה פרשת קפירמילך המורה (עה). אבל אין זה כדי להקטין את התתמייה לגבי התאהבותה של תרצה בעקביה מול. זאת מושם שתרצה הייתה מודעת לכל החויה הטנאלית והוויות העניות הקשורות בעקביה מול, מה שאין כן לגבי אותה תלמידה, שהטהאהבה בעקביה לתלמידה במורה שללה.

הערות

1. שי עגנון, "בדמי ימיה", בתוך: על כפות המניעול, הוצאה שוקן, ירושלים ותל אביב תשכ"ז, עמ' ה-ינ"ז.
2. אי שביד, "גיבורי הספר בבדמי ימיה", כולל כבר יצאו מנתיב האמונה..." במאמר: "בדרך תשובה".
3. עי עוז, שתיקת השמים, עמ' 34.
4. עי עוז, "יחסה של תרצה אל אמה הוא יחס פולחני. מתחילה הספר היא מקדשת את דמותה", בפרק "מי בא?" בתוך: מתחילה סיפור, עמ' 23.
5. עי עוז, "עד כמה אכזרית (שלא בזדון) היא ההטעמה הילודתיota זוiat ידע הקורא רק בהמשך הספרו, כאשר יתרור לו כי הcola השוואת בכל עת חדש. מי בא? אכן עדי היא מצפה לאחובה" (שם, עמ' 24).
6. עי צמח, "בכל דמות", בתוך: קריאה תמה, עמ' 13.
7. אי באנד, שם, וראתה גם: גי שקד, "דיוקנו של המהגר ננברוטיקן צעיר", המudit את נתיחה "שבועת אמונייס" על העיקרון של גלי עירות.
8. אי באנד, שם, בעיקר ראה עמ' 120-128.
9. עי צמח, שם, עמ' 14-15.
10. עי צמח, שם, עמ' 15.
11. סיורה של תרצה על אוזות פגשתה עם עקיביה מול איינו מוצג במערכה של משפטים משועבדים, ביחסו סיבה ומסובב, אלא על-ידי משפטיים פשוטים המחויבים בו"ו החיבור. אלא שהיעדר הסיבתיות התהבירית נובע מסגנונה המקראי. לדוגמה: שמואל ב' פרק י"א.
12. "רגלי איש" הם סמל של מנויות נבריות: יומם ביום אשר אין מול בית הספר וארעד ל科尔 רגליו" (לא), או: "לקל רגלי אב הקיצות... בושת..." (מו).
13. גי שקד, אמנות הספר של עגנון, עמ' 222.
14. לפירושים שונים של החלום, ראה ני-בן-דב, עמ' 215-236.
15. עי צמח קובע כי מיןאמין לא הוכחנו לכך, אלא שבאופן בלתי מודע, בغال רגשי נוחם ואשמה כלפי עקיביה, הוא מבקש להעלות את בטו לעולה ולמתת אותה לעקביה, כדי לכפר על חטאו (עי צמח, שם, עמ' 24-23).
16. אי רוזיק, שם, שם, עמ' 26.
17. ני-בן-דב, שם, עמ' 224-225.
18. גי שונמי, עמ' 38-39.
19. זהה, מדומה, דעתה של ני-בן-דב, שם, שם.
20. ני-בן-דב טוענת שיאיה של אותה שיחה הוא בהצלחתה של מיניטשי להעתיק את מאוייה של תרצה מלנוא לעקביה מול (שם, עמ' 228-230).
21. אמנס אחת מהתלמידות של עקיביה מול התאהבה לו, ראה פרשת קפירמילך המורה (עה). אבל אין בזה כדי להקטין את התאמיה לגבי התאהבותה של תרצה בעקביה מול. זאת מושם שתרצה הייתה מודעת לכל התוויה הטנאיות והוויות העריות הקשורות בעקביה מול. מה שאין כן לגבי אותה תלמידה, שהתאהבה בעקביה כתלמידה במורה שלא.